

Neravnomyjnost populacijskog razvoja - demografska slika Hrvatske do 2031. godine

Badanjek, Hana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:135213>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Diplomski rad

Neravnomjernost populacijskog razvoja - demografska slika Hrvatske do 2031.
godine

Hana Badanjek

Mentor: doc. dr. sc. Drago Župarić-Iljić

Zagreb, siječanj 2022.

Sadržaj

Uvod	1
Ciljevi i svrha	2
Polazišta i hipoteze	2
Demografska slika Hrvatske i trendovi kretanja stanovništva	3
Depopulacija	3
Prirodno kretanje stanovništva	4
Mehaničko kretanje stanovništva	8
Starenje stanovništva	14
Gospodarski sastav stanovništva	19
Neravnomjerna naseljenost	20
Projekcije demografskih promjena do 2031. godine	24
Populacijske politike i smjernice za djelovanje	29
Zaključak	34

Uvod

Demografska struktura hrvatskog društva i demografska kretanja iznimno su relevantna sociološka tema s obzirom na podatke koji ukazuju na kontinuirano lošu demografsku sliku unazad par desetljeća. Neki od glavnih problema su: nizak natalitet i nizak fertilitet koji su doveli do negativne prirodne promjene zbog koje je onemogućeno prirodno obnavljanje stanovništva; starenje društva kao posljedica negativne prirodne promjene, ratnih stradanja, kao i emigracije pretežito mladog, radno aktivnog stanovništva te nejednak prostorni razmještaj stanovništva zbog kojeg je onemogućen ravnomjeran gospodarski razvoj svih dijelova Hrvatske. Iz navedenog uviđa se potreba za kreiranjem kvalitetne populacijske politike koja bi barem usporila negativne demografske trendove koji prate hrvatsko društvo.

Diplomski rad bavit će se demografskim procesima i trendovima u Hrvatskoj, tj. demografskom slikom Hrvatske danas i njezinom projekcijom u kratkoročnoj budućnosti. Cilj rada je proučiti trenutačnu demografsku sliku Hrvatske te ukazati na negativne demografske trendove i aspekte u kojima su potrebne promjene. Nakon prikaza trenutnog stanja, nastojat će se izvesti projekcije demografskih promjena u Hrvatskoj u idućih deset godina, do 2031. godine. Zaključno će se, s obzirom na prethodne podatke i projekcije, dati uvid u najvažnije probleme aktualne demografske situacije u Hrvatskoj i smjernice kojima bi se moglo djelovati kako bi se demografska slika poboljšala.

Ciljevi i svrha

U svrhu pisanja preglednog diplomskog rada, koristit će se desk-study metoda koja obuhvaća obradu sekundarnih, teorijskih i empirijskih podataka iz provedenih socio-demografskih istraživanja na temu strukture i kretanja stanovništva u Republici Hrvatskoj, kao i demostatističkih podataka sa stranica Državnog zavoda za statistiku (popisi stanovništva, statističke informacije, ljetopisi) te će se pomoću njih nastojati argumentirati teze navedene u radu. Također, navedeni podaci koristit će se u svrhu proučavanja naseljenosti i indikatora razvijenosti, dobno-spolne strukture stanovništva te indikatora prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva. Projekcije će biti izvedene za razdoblje od deset godina, što s obzirom na navedeno kratkoročno razdoblje omogućava veću preciznost pretpostavki i također predstavlja razdoblje do popisa stanovništva 2031. godine, kada će izvedene projekcije eventualno moći biti provjerene. Na taj način, uz pružanje uvida u dosadašnju demografsku sliku Hrvatske i glavne probleme, bit će moguće izvesti projekcije kretanja demografskih trendova za buduća razdoblja i samim time ponuditi određene smjernice za potencijalne populacijske politike kojima bi se eventualno moglo djelovati u smjeru usporavanja negativnih demografskih trendova.

Polazišta i hipoteze

Osnovne teze rada:

U Hrvatskoj će se nastaviti silazni trend negativnog prirodnog kretanja tj. pada stanovništva, kao posljedica sve nižeg nataliteta i relativno stabilnih stopa mortaliteta u kontekstu sve izraženijeg starenja populacije.

Općoj depopulaciji stanovništva Hrvatske nastavit će također pridonositi i procesi mehaničkog odljeva stanovništva (emigracija).

Hrvatski gradovi i regije nastavit će se demografski i socioekonomski neravnomjerno razvijati što će dovesti do depopulacije i zaostajanja slabije razvijenih područja.

Demografska slika Hrvatske i trendovi kretanja stanovništva

Depopulacija

Depopulacija predstavlja jedan od glavnih problema demografske situacije u Hrvatskoj o kojemu će se govoriti u radu, a uzrokovana je negativnom prirodnom promjenom i emigracijom stanovništva.

Hrvatska se, demografski gledano, nalazi u posttranzicijskoj etapi u kojoj stope prirodnog prirasta teže nuli i prelaze u negativne vrijednosti. Demografska tranzicija u Hrvatskoj započela je krajem 19. stoljeća, a završila početkom 1980-ih godina, pa je tako trajala relativno kratko, otprilike 80 godina. Ipak, slučaj Hrvatske je specifičan jer ona nije na stupnju razvijenosti da bi bila u posttranzicijskoj etapi. Riječ je o tranziciji koja je uvjetovana specifičnim čimbenicima, tj., induciranoj posttranziciji jer su se demografske promjene dogodile prije potrebnih razvojnih promjena za posttranzicijsko razdoblje (Wertheimer-Baletić, 1992, prema Nejašmić, 2005).

Do negativne prirodne promjene dovele su dugotrajno niske stope fertiliteta i nataliteta. Od kraja 1960-ih, u Hrvatskoj je prisutan trend od manje od dvoje djece po ženi u fertilnom razdoblju te on danas iznosi prosječno 1,4 do 1,6 djece po ženi u dobi od 15 do 49 godina. Glavni razlog tomu jest odgoda rađanja zbog egzistencijalnih problema i nesigurnosti zaposlenja ili odgoda rađanja za sve kasniju dob, koja je potaknuta raznim čimbenicima kao što su promjene na tržištu rada, dulje obrazovanje i želja za samoaktualizacijom u drugim sferama života izvan onih obiteljskih (Čipin i Međimurec, 2017).

Nizak fertilitet, osim promjene u sustavu obrazovanja, vrijednosti i tržišta rada, posljedica je i emigracije mladog stanovništva iz Hrvatske. Najviše iseljava mlado, radno aktivno, reproduktivnije stanovništvo u dobi od 20 do 40 godina. To posljedično dovodi do smanjenja fertilnih kohorti što direktno utječe na smanjenje nataliteta, a samim time na povećanje broja stanovništva starije životne dobi, tj. starenje stanovništva (Pokos, 2017). Vanjski čimbenici poput ratnih zbivanja također su utjecali na značajan gubitak stanovništva i iseljavanje, što danas otežava društveno-gospodarski razvoj Hrvatske (Nejašmić, 2005). Iz navedenog se može uvidjeti kako je depopulacija velik problem hrvatskog društva te će se u nastavku rada detaljnije analizirati ukupno kretanje stanovništva, njegove sastavnice i trendovi koji su doveli do snažne depopulacije u Hrvatskoj.

Ukupna depopulacija označava smanjenje broja stanovnika između dvaju popisa ili bilo kojih odabranih godina. Na nju utječu prirodno kretanje i migracije u tipu otvorenog stanovništva, dok kod zatvorenog stanovništva nju čini isključivo negativna prirodna promjena. Prirodna depopulacija označava smanjenje stanovništva zbog negativne prirodne promjene, dok emigracijska depopulacija podrazumijeva smanjenje broja stanovnika zbog većeg iseljavanja nego useljavanja, veća je emigracija nego imigracija i negativan migracijski saldo. Emigracijska depopulacija karakteristična je za napuštanje seoskih naselja, tj. ruralni egzodus (Nejašmić, 2005:111). Ukupno, tj. opće kretanje stanovništva uključuje prirodno kretanje i prostornu pokretljivost stanovništva, stoga razlikujemo prirodno i mehaničko kretanje stanovništva koji predstavljaju temeljne odrednice razvitka stanovništva (Nejašmić, 2005:60).

Prirodno kretanje stanovništva

Osnovne sastavnice prirodnog kretanja stanovništva su natalitet (rodnost) i mortalitet (smrtnost), a njihova razlika predstavlja prirodnu promjenu, tj. prirodni prirast ili pozitivnu prirodnu promjenu ukoliko je natalitet veći od mortaliteta. Ako je mortalitet veći od nataliteta, tj. broj umrlih veći od broja rođenih, to stanje predstavlja negativnu prirodnu promjenu ili prirodni pad. Nulti prirast označava prirodnu stagnaciju rasta stanovništva. Natalitet i fertilitet predstavljaju pozitivne sastavnice prirodnog kretanja stanovništva, gdje natalitet predstavlja broj živorođenih u odnosu na ukupno stanovništvo, a fertilitet broj živorođenih u odnosu na žensko stanovništvo u fertilnoj dobi od 15 do 49 godina (Nejašmić, 2005).

Iz podataka s Državnog zavoda za statistiku (Statističke informacije 2005.-2020., Statistički ljetopis 2009.-2018.) može se uvidjeti kako je prirodna promjena od 1991. negativnog predznaka, osim 1996. i 1997. što se pripisuje poslijeratnom *baby boom*-u. Prema podacima, prirodna promjena i stopa prirodne promjene poprimaju sve negativnije vrijednosti te je 1991. godine prirodna promjena iznosila -3003, a stopa prirodne promjene -0,6. Već 2011. godine prirodna promjena iznosila je -9822, a stopa prirodne promjene -2,3. Negativna prirodna promjena postaje još izraženija i negativnija nakon ulaska Hrvatske u Europsku Uniju 2013. godine. Opća stopa nataliteta se u promatranom razdoblju također smanjuje sa 10,8 1991. godine, na 9,6 2011. godine te se nastavlja smanjivati u idućim godinama.

Navedeni podaci prikazani su u Tablici 1. te su podebljano označene godine kada se provodio popis stanovništva.

Tablica 1. Broj stanovnika, prirodna promjena, stopa prirodne promjene, opće stope nataliteta i mortaliteta prema godinama, 1990.-2020.

Godina	Stanovništvo	Prirodna promjena	Stopa prirodne promjene	Opća stopa nataliteta	Opća stopa mortaliteta
1990.	4778	3217	0,7	11,6	10,9
1991.	4513	-3003	-0,6	10,8	11,5
1992.	4470	-4830	-1,1	10,5	11,6
1993.	4641	-2311	-0,5	10,8	11,4
1994.	4649	-898	-0,2	10,9	11,1
1995.	4669	-354	-0,1	11,2	11,3
1996.	4494	3175	0,7	12	11,3
1997.	4572	3537	0,8	12,1	11,4
1998.	4501	-5243	-1,2	10,5	11,6
1999.	4554	-6774	-1,5	9,9	11,4
2000.	4426	-6500	-1,5	9,9	11,4
2001.	4440	-8559	-1,9	9,2	11,2
2002.	4440	-10475	-2,4	9	11,4
2003.	4440	-12907	-2,9	8,9	11,8
2004.	4439	-9449	-2,1	9,1	11,2
2005.	4442	-9298	-2,1	9,6	11,7
2006.	4440	-8932	-2	9,3	11,3
2007.	4436	-10457	-2,4	9,4	11,8
2008.	4434	-8398	-1,9	9,9	11,8
2009.	4429	-7837	-1,8	10,1	11,8
2010.	4418	-8735	-2	9,8	11,8
2011.	4280	-9822	-2,3	9,6	11,9
2012.	4268	-9939	-2,3	9,8	12,1
2013.	4256	-10447	-2,5	9,4	11,8
2014.	4238	-11273	-2,7	9,3	12

2015.	4204	-16702	-4	8,9	12,9
2016.	4174	-14005	-3,4	9	12,3
2017.	4125	-16921	-4,1	8,9	13
2018.	4088	-15761	-3,9	9	12,9
2019.	4065	-15659	-3,9	8,9	12,7
2020.	4047	-21178	-5,2	8,9	14,1

Izvori: Državni zavod za statistiku, Priopćenje: Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2020. (2021.); Statističke informacije (2005.-2020.); Statistički ljetopis (2009.-2018.)

Vitalni indeks pokazuje broj živorođenih na 100 umrlih osoba te on služi kao dobar pokazatelj bioreprodukcije. Ako on pokazuje vrijednosti veće od 100, to označava proširenu reprodukciju stanovništva, ukoliko su vrijednosti manje od 100, označava smanjujuću reprodukciju stanovništva, a ukoliko su jednake 100, označava prirodnu stagnaciju stanovništva (Nejašmić, 2005). Vitalni indeks u Hrvatskoj, u promatranom razdoblju od 2001. do 2019. godine, kontinuirano se smanjuje i pokazuje vrijednosti manje od 100, pa tako za 2019. godinu iznosi 69,8. Navedeno znači da je reprodukcija stanovništva u Hrvatskoj smanjujuća te je broj živorođenih na 100 umrlih izrazito nizak.

Ukupna ili totalna stopa fertiliteta, skraćeno TFR, označava prosječan broj djece koju bi rodila prosječna žena u svom fertilnom razdoblju. Veće vrijednosti označavaju veću plodnost žena, a manje vrijednosti manju plodnost žena. Kako bi se osiguralo obnavljanje stanovništva, ukupna stopa fertiliteta bi trebala iznositi 2,1 djeteta po ženi u fertilnoj dobi (Nejašmić, 2005). U Hrvatskoj je TFR veoma nizak i iznosi ispod dvoje djece po ženi u fertilnoj dobi, već od 1960-ih godina, dok je zbog njegove negativne vrijednosti, prirodna depopulacija stanovništva Hrvatske započela 1991. godine. TFR je nastavio s niskim vrijednostima i u sljedećim godinama. (Čipin i Međimurec, 2017). Totalna stopa fertiliteta (TFR) se ne mijenja značajno tijekom promatranog perioda od 2001. do 2019. godine, što pokazuje da broj djece po ženi u fertilnom razdoblju ostaje nepromijenjen i nedovoljan za reprodukciju stanovništva jer su mu vrijednosti kontinuirano ispod potrebnih 2,1. Vitalni indeks i totalna stopa fertiliteta za Hrvatsku od 2001. do 2019. godine navedeni su u Tablici 2.

Tablica 2. Totalna stopa fertiliteta i vitalni indeks od 2001.-2020. godine

Godina	Totalna stopa fertiliteta (TFR)	Vitalni indeks
2001.	1,38	82,7
2002.	1,34	79,3
2003.	1,33	75,5
2004.	1,35	81
2005.	1,42	82
2006.	1,38	82,3
2007.	1,40	80
2008.	1,47	83,9
2009.	1,50	85
2010.	1,46	83,2
2011.	1,41	80,7
2012.	1,52	80,8
2013.	1,46	79,3
2014.	1,46	77,8
2015.	1,41	69,2
2016.	1,43	72,8
2017.	1,42	68,4
2018.	1,47	70,1
2019.	1,47	69,8
2020.	-	62,9

Izvori: Državni zavod za statistiku, Priopćenje: Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2020. (2021.); Statističke informacije (2005.-2020.); Statistički ljetopis (2009.-2018.)

Dulje razdoblje obrazovanja i time kasniji ulazak na tržište rada, te nesigurnosti i loši uvjeti tržišta rada, neki su od glavnih razloga odgađanja rađanja. Financijske mogućnosti i troškovi roditeljstva te strah od gubitka posla mogu značajno utjecati na odluku o roditeljstvu i njegovu odgađanju za kasniju dob. Također, osim ekonomskih razloga, kulturološki razlozi poput novih vrijednosti i preferencija o rađanju djece zbog promjene iz tradicionalnog u moderno društvo mogu utjecati na odluku o roditeljstvu. Promjene u strukturi sklapanja brakova i razvoda, te mijenjanju partnera dovele su do drugačije dinamike stvaranja obitelji (Čipin i Međimurec, 2017). Sve navedeno, razlozi su koji su postepeno doveli do niskih

vrijednosti nataliteta i fertiliteta u Hrvatskoj i posljedično utječu na lošu demografsku sliku koju obilježava snažna depopulacija stanovništva. Osim negativne prirodne promjene, na depopulaciju je utjecala i snažna emigracija stanovništva iz Hrvatske u inozemstvo, o čemu će biti riječ u nastavku rada.

Mehaničko kretanje stanovništva

Kao što je već navedeno, emigracijska depopulacija podrazumijeva smanjenje broja stanovnika kao posljedicu veće emigracije od imigracije, što konačno dovodi do negativnog migracijskog salda. Emigracijska depopulacija karakteristična je za napuštanje seoskih naselja, tj. ruralni egzodus, što se također uviđa u primjeru Hrvatske, a bit će razmatrano u ovom poglavlju rada.

Migracija podrazumijeva sve promjene mjesta stalnog boravka, koje može biti trajne i privremene naravi, manje ili veće udaljenosti te preko državnih i administrativnih granica (Nejašmić, 2005:114,115). Osim navedene geografske definicije migracija, sociološke definicije migracija uključuju njihov procesni i društveno-kulturalni karakter, pa se tako migracije definiraju kao: „... fizički prijelaz nekog pojedinca ili neke grupe iz jednog društva u drugo. Ovaj prijelaz obično uključuje napuštanje jednog socijalnog ambijenta i trajno ulaženje u drugi“ (Eisenstadt, 1954 prema Mesić, 2002:247). Četiri skupine čimbenika utječu na prostornu pokretljivost, a to su gospodarski, socijalni, demografski i ostali čimbenici. Gospodarske čimbenike čine mogućnost zaposlenja, veće zarade, boljeg životnog standarda i sl. Socijalni čimbenici odnose se na socijalno-psihološke, individualno-psihološke, kulturološke, etničke i slične čimbenike. Demografske čimbenike čine stope prirodne promjene, gustoće naseljenosti i sl. Neki od ostalih čimbenika koji utječu na migraciju stanovništva mogu biti politički, prirodni, geografski i sl. (Nejašmić, 2005:118,119). Razlika između imigracije (doseljavanja) i emigracije (iseljavanja) u neko područje u određenom razdoblju predstavlja migracijski saldo. On može biti pozitivan, kada je broj useljenih veći od broja iseljenih, te negativan u obrnutom slučaju. Ako se broj useljenih i iseljenih poklapa, radi se o nultom migracijskom saldu. Migracije značajno utječu na demografsku strukturu stanovništva i to u mjestu polazišta i mjestu odredišta. One utječu na veličinu ukupnog stanovništva, njegov prostorni razmještaj, prirodno kretanje stanovništva (natalitet i mortalitet) i na demografski, društveno-gospodarski i kulturno-antropološki sastav stanovništva (Nejašmić, 2005:121).

U literaturi se spominju i tzv. *push* i *pull* faktori koji djeluju kao određeni motivacijski čimbenici koji navode osobu na odluku o migraciji. *Push* faktori su oni koji osobu motiviraju na emigraciju iz nekog područja, dok su *pull* faktori oni koji privlače osobu na imigraciju u određeno područje (Mikac i Dragović, 2017). E. Lee, najpoznatiji je autor *push* i *pull* teorijske konceptualizacije jer je sistematizirao potisne i privlačne čimbenike, koji mogu navesti pojedinca na odluku o migraciji te ih shematski prikazao, uvodeći u osnovni *push* i *pull* model intervenirajuće prepreke koje također mogu utjecati na odluku o migraciji (Mesić, 2002). U potisne čimbenike ubrajaju se: promjene u prirodnom okruženju, čimbenici ekonomske naravi, politički čimbenici i socijalni čimbenici, dok u privlačne čimbenike spadaju: bolje ekonomske mogućnosti druge sredine, stjecanje bolje naobrazbe i bolji uvjeti rada, bolji životni uvjeti i čišći okoliš te odlazak za nekim čime se stvaraju mreže i emigracijski valovi (Lee, 1966 i Lewis, 1982 prema Mesić, 2002:295).

Vanjska migracija podrazumijeva prostornu pokretljivost izvan granica određene zemlje te se odnosi na promjenu stalnog boravka. Pod vanjskom migracijom razlikuje se migracija ukupnog stanovništva i migracija radne snage, koja podrazumijeva migraciju radno aktivnog stanovništva, iz slabije razvijenih u one razvijenije, radi ekonomskih i gospodarskih razloga. Migranti većinom odlaze u zemlje gdje je stvorena zajednica sličnih obilježaja sunarodnjaka, npr. Hrvati u Njemačku (Nejašmić, 2005). Nakon globalne ekonomske krize 2008. godine započeo je snažniji emigracijski val iz Hrvatske, koji je poprimio veće razmjere ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Značajno iseljavanje počinje nakon 2015. godine kada je Njemačka otvorila svoje tržište rada za hrvatske državljane (Jurić, 2017). Realne brojke iseljenih nisu dostupne jer mnogi iseljenici ne odjavljuju prebivalište prije iseljenja, kako bi u Hrvatskoj i dalje mogli imati socijalna i druga prava i primanja. Kada bi postojao registar stanovništva moglo bi se bilježiti i pratiti realno stanje iseljavanja iz Hrvatske. Negativan migracijski saldo ima pogotovo negativan i značajan utjecaj na demografsku sliku Hrvatske zbog toga što se odvija paralelno uz negativnu prirodnu promjenu, depopulaciju i proces starenja stanovništva (Pokos, 2017).

Što se tiče dobne strukture iseljenih, dolazi do porasta udjela dobnih skupina od 0-14 godina, što ukazuje na činjenicu da sve više dolazi do iseljavanja cijelih obitelji u inozemstvo (Pokos, 2017). Značajnu ulogu u procesu iseljavanja imala su rodbinska i obiteljska posredništva (Jurić, 2017). U literaturi se navodi pojam lančana migracija koja se događa u situacijama kada migrant za sobom poziva članove rodbine i obitelji, te u zemlji doseljenja na taj način oblikuju etničke zajednice (Nejašmić, 2005). Također, dobne skupine od 25-39

godina postaju značajno zastupljenije u odnosu na ostale dobne skupine u dobnoj strukturi iseljenih iz Hrvatske. Navedeni podatak potvrđuje kako iz Hrvatske najviše iseljava mlado, radno aktivno stanovništvo, u svom reproduktivnom razdoblju, što dovodi do smanjenja fertilnih kohorti, a posljedično i smanjenja fertiliteta i nataliteta (Pokos, 2017). Događa se i tzv. odljev mozgova, tj. odljeva stručnjaka koji predstavlja migraciju visokoobrazovanih kadrova iz nedovoljno razvijenih zemalja u one razvijenije, što predstavlja značajan gubitak ljudskog kapitala za slabije razvijene zemlje, u ovom primjeru Hrvatske (Nejašmić, 2005). Dolazi do promjena u strukturi iseljenika, koje sve više čine visokoobrazovani, zaposleni, osobe u braku, a također se povećao i broj žena među iseljenicima. To su najčešće žene u fertilnoj dobi, što predstavlja zabrinjavajući podatak za prirodno kretanje stanovništva u Hrvatskoj i mogućnost obnavljanja populacije (Jurić, 2017).

Podaci o broju iseljenih iz Hrvatske i useljenih u druge države nisu usklađeni te je veći broj useljenih u druge države, nego što je evidentirano iseljenih iz Hrvatske. Također, podaci pokazuju kako najveći broj iseljenih iz Hrvatske odlazi u Njemačku, te se na primjeru Njemačke taj nesrazmjer useljenih i iseljenih najviše uočava. Jedan od glavnih razloga zbog kojeg se iseljenici ne odjavljuju iz Hrvatske jest očuvanje socijalnih prava koje imaju u Hrvatskoj, poput zdravstvenog osiguranja zbog jeftinijih zdravstvenih usluga nego u ostatku zapadnoeuropskih zemalja (Pavić i Ivanović, 2019). Također, u Njemačkoj je rok prijave i odjave najkraći, što doprinosi većem apsolutnom broju evidentiranih useljenika iz Hrvatske, a samim time i većoj razlici prijavljenih iseljenih iz Hrvatske i useljenih u Njemačku. Navedeni podaci ističu potrebu za umreženim sustavom evidencije iseljenih i useljenih među državama članicama Europske unije, kako bi se podaci mogli razmjenjivati, uspoređivati i kvalitetnije evidentirati. Kvalitetniji statistički uvid u podatke o migracijama doprinio bi preciznijem planiranju mjera za sprječavanje negativnog utjecaja migracija u određenim državama, kao npr. Hrvatske. Također, na taj način mogle bi se izbjeći zlouporabe socijalnih prava te iskorištavanje poreznih i zdravstvenih sustava, kako bi se omogućilo pravednije i ekonomičnije iskorištavanje sredstava (Pavić i Ivanović, 2019).

Podaci iz Državnog zavoda za statistiku (Statističke informacije 2005.-2020., Statistički ljetopis 2009.-2018.) pokazuju da je migracijski saldo u kasnijem poslijeratnom razdoblju bio pozitivan zbog doseljavanja ratnih izbjeglica i povratnika iz Bosne i Hercegovine, Vojvodine, Srbije, Kosova i drugih zemalja. Ipak, u ratnim godinama, sve do kraja devedesetih, migracijski saldo je negativan zbog velikog emigracijskog vala

uzrokovano ratom, recesijom i nesigurnošću (Wertheimer-Baletić, 2005). Njegove vrijednosti s vremenom opadaju i on postaje negativan 2009. godine, nakon ekonomske krize. Značajnije negativne vrijednosti poprima nakon 2013. godine ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju čime su se otvorile granice za države članice i olakšao proces preseljenja. Točan broj iseljenih nije poznat radi nepostojanja registra stanovništva. Migracijski saldo je 2013. godine iznosio -4884, a nakon što je Hrvatska te godine ušla u Europsku uniju, nastavio se negativan trend iseljavanja i migracijski saldo je 2017. godine iznosio -31 799, što predstavlja izrazito negativan skok u broju iseljenih. Situacija s brojem iseljenih je zapravo lošija jer navedeno ne predstavlja stvarne brojke iseljenih, koje su u stvarnosti još veće. Tako je 2016. godine broj registriranih iseljenika iz Hrvatske u Njemačku iznosio 20 343, a broj prijavljenih doseljenika iz Hrvatske u Njemačku dvostruko više, što potvrđuje činjenicu da je stvaran broj iseljenih znatno veći od onog evidentiranog. Također, isti je slučaj s brojem odseljenih u Irsku i Austriju, čije evidencije prijavljenih pokazuju znatno veći broj doseljenih iz Hrvatske nego što je zabilježeno iseljenih u Hrvatskoj. Tako je za 2016. godinu stvarno stanje iseljenih iz Hrvatske za 62% više od onih službeno evidentiranih (Jerić, 2019). Ipak, u posljednje tri promatrane godine, 2018., 2019. i 2020., može se uočiti kontinuirani pad negativne vrijednosti migracijskog salda zbog smanjene emigracije iz Hrvatske, ali još značajnije, povećane imigracije u Hrvatsku, što je zanimljiv i optimističan podatak. U priopćenju Državnog zavoda za statistiku o migracijama u Republici Hrvatskoj za 2020. godinu navodi se kako je 2020. godine u Hrvatsku uselilo 33 414 stanovnika, dok je njih 34 046 iselilo u inozemstvo, što daje migracijski saldo od -632, koji je negativan, ali ne predstavlja veliku razliku između broja iseljenih i useljenih. Navedeni pomak, iako pozitivan, može se pripisati povećanoj imigraciji u Hrvatsku, s obzirom da je emigracija vrlo visoka te podaci o ukupnom broju iseljenih iz Hrvatske moguće nisu realni. Tako je moguće da promjenu čini povećan broj imigranata koji je uselio u Hrvatsku, ali da se iseljavanje domicilnog stanovništva iz Hrvatske i dalje nastavlja, što je već dugo jedan od značajnih demografskih problema u Hrvatskoj.

Od navedenog broja useljenih za 2020. godinu, njih 25,3% čine hrvatski državljani, a 74,7% su stranci, dok su među odseljenim 61,4% hrvatski državljani i 38,6% stranci. Bitno je za istaknuti da je među ukupno odseljenim i doseljenim stanovništvom, značajan udio stranaca koji su doselili u Hrvatsku u sklopu godišnjih kvota dozvola za zapošljavanje. Najviše doseljenih doselilo je iz Bosne i Hercegovine (22,8%), dok je na drugom mjestu Srbija (12,5%), na trećem Kosovo (7,3%), a prate ih Sjeverna Makedonija sa 3,3% i Albanija

sa 3,2% iseljenih, te oni uz ostale države bivše Jugoslavije, čine preko 50% ukupno doseljenog stanovništva u Hrvatsku (DZS, Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2020., 2021). Najviše stranih radnika doseljava iz zemalja bivše Jugoslavije, na godinu dana ili dulje, uglavnom zbog nedostatka radne snage u turizmu i građevinarstvu (Čipin, 2021 prema Hina, 2021). Također, zanimljivo je da sve više radnika dolazi iz udaljenijih zemalja, kao što su Filipini, Ukrajina, Nepal, Indija itd., te ih za rad najčešće potražuju metaloprerađivačke, prerađivačke i građevinske tvrtke (Poslovni.hr/Hina, 2021). Navedeni podaci objašnjavaju porast imigracije, ali se vidi kako je ona uglavnom privremenog karaktera te kako bi trebalo mjerama utjecati na to da postane dugoročna ili trajna. Podaci o migracijama za Hrvatsku u razdoblju od 1999. do 2020. godine prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Imigracija, emigracija i migracijski saldo Hrvatske, za razdoblje od 1999.-2020. godine

Godina	Imigracija	Emigracija	Migracijski saldo
1999.	32910	14285	18625
2000.	29385	5953	23432
2001.	24415	7488	16927
2002.	20365	11767	8598
2003.	18455	6534	11921
2004.	18383	6812	11571
2005.	14320	6012	8218
2006.	14978	7692	7286
2007.	14622	9002	5620
2008.	14541	7488	7053
2009.	8468	9940	-1472
2010.	4985	9860	-4875
2011.	8534	12699	-4165
2012.	8959	12877	-3918
2013.	10378	15262	-4884
2014.	10638	20858	-10220
2015.	11706	29651	-17945
2016.	13985	36436	-22451
2017.	15553	47352	-31799

2018.	26029	39515	-13486
2019.	37726	40148	-2422
2020.	33414	34046	-632

Izvori: Državni zavod za statistiku, Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2020. (2021.); Statističke informacije (2005.-2020.); Statistički ljetopis (2009.-2018.)

Budući da je većina iseljenika radno aktivno stanovništvo, dolazi do još većeg pritiska na mirovinski sustav Hrvatske, čiji je omjer umirovljenika i aktivnih osiguranika sve nepovoljniji. Njemačka svoj mirovinski sustav održava na pozitivnoj razini uvozom radne snage, stoga će joj ona biti sve potrebna u razdobljima deficita stanovništva. Budući da su joj radnici iz zemalja Europe s kulturološkim sličnostima i višim stupnjem obrazovanja, poželjnija radna snaga od radnika iz zemalja sa značajnijim kulturološkim razlikama i nižim stupnjem obrazovanja, Jurić (2017) smatra da će se nastaviti intenzivno iseljavanje obrazovane radne snage iz Hrvatske u Njemačku. Hrvati su prilagođeni potrebama njemačkog tržišta rada i društva u cijelosti, pa je tako njihova integracija znatno jeftinija od useljenika iz zemalja trećeg svijeta (Jurić, 2017).

Iako uglavnom iseljava radno aktivno stanovništvo u potrazi za zaposlenjem, sudionici istraživanja (Jurić, 2017) koji su iselili iz Hrvatske, kao najvažnije motive iseljenja naveli su političku korupciju, nesigurnost i nepovjerenje u pravnu državu te nemoralnost političara. Najvažnije vrijednosti predstavljaju im sigurnost i obitelj, te su im bolje obrazovne mogućnosti i napredovanje u profesionalnoj karijeri također važni pri odluci o preseljenju. Većina sudionika smatra kako u Hrvatskoj nema dovoljne razine sigurnosti i mogućnosti za osobno i profesionalno napredovanje. Navedeni podaci ukazuju na činjenicu da stanovništvo koje iseljava iz Hrvatske ne odlazi isključivo zbog ekonomskih razloga, već onih društvenih, obrazovnih i sl., što nadalje pokazuje da radi ekonomske nerazvijenosti i načina upravljanja državom bivaju zapostavljeni i ostali segmenti koji su također važni za životni standard ljudi. Iako je situacija s iseljavanjem dosta loša, podaci o migraciji za 2018., 2019. i 2020. godinu pokazuju i dalje velik broj iseljenih, ali se povećao i broj useljenih u odnosu na prijašnje godine, što može značiti pozitivan pomak u dosadašnjem migracijskom trendu.

Starenje stanovništva

Starenje stanovništva predstavlja idući značajan problem demografske situacije u Hrvatskoj kojim će se baviti ovaj rad. Kao što je ranije navedeno, uzrokovano je produljenjem životne dobi, kontinuirano niskim stopama fertiliteta i nataliteta te emigracijom pretežito mladog stanovništva (Čipin i Međimurec, 2017).

Pod starenjem stanovništva smatra se: „...povećanje udjela stanovništva dobne skupine 60 i više ili 65 i više godina u ukupnom stanovništvu“ (Nejašmić, 2005:189). Neki od osnovnih uzroka starenja stanovništva su smanjenje rodosti, koje uzrokuje smanjivanje mladih dobnih skupina i povećanje stanovništva starije dobne skupine. Smanjenje smrtnosti i povećanjem životnog vijeka, također doprinosi starenju stanovništva. Iseljavanjem mladog stanovništva, povećava se udio stanovništva starije životne dobi u ukupnom stanovništvu, što također dovodi do procesa starenja stanovništva, a samim time dolazi i do povećanja stope mortaliteta (Nejašmić, 2005). Dobni razredi prema kojima se analizira dobna struktura stanovništva uključuju mlado (0-14 ili 0-19 god), zrelo, odraslo (15-64, 19-59) i staro (60 i više, 65 i više) stanovništvo. Staro stanovništvo je ono u kojemu udio osoba starijih od 65 godina iznosi 8,1% do 12%, dok je izrazito staro stanovništvo ono u kojemu udio osoba starijih od 65 i više godina iznosi više od 12%. Stanovništvo Hrvatske je na pragu izrazite demografske starosti te ga trenutno obilježava duboka starost stanovništva. Dobni sastav stanovništva Hrvatske mijenjao se kroz dva procesa, smanjivanjem udjela mladog stanovništva i povećanje udjela starog stanovništva u ukupnoj populaciji (Nejašmić, 2005). U literaturi se navodi proces starenja 'odozgo', koji podrazumijeva produživanje ljudskog vijeka, tj. godina života koje će osoba doživjeti, dok starenje 'odozdo' podrazumijeva sve manji broj djece i mladih zbog smanjenih stopa fertiliteta i nataliteta (Puljiz, 2016).

Koeficijent starosti pokazuje udio (%) starih 60 i više ili 65 i više godina u ukupnom stanovništvu. Još jedan od korisnih pokazatelja demografskog starenja stanovništva jest indeks starenja, koji pokazuje odnos mladog stanovništva od 0-19 godina prema stanovništvu starije dobi od 60 ili 65 godina. Kada indeks starenja pređe vrijednost 40, koja predstavlja 40 starih na 100 mladih osoba, može se govoriti o staroj populaciji (Živić, 2003). Ako njegova vrijednost premaši 100, to označava da je broj starog stanovništva premašio broj mladog stanovništva, što izrazito negativno utječe na reprodukciju tog stanovništva i radno aktivni potencijal (Živić i Pokos, 2005). U Hrvatskoj je proces starenja stanovništva izraženiji u ruralnom području nego u urbanom, zbog toga što dolazi do migracije stanovništva iz seoskih

u gradska područja, čiju većinu čini stanovništvo u reproduktivnoj dobi (Turk i Jovanić, 2017).

Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku (Statističke informacije, 2005.-2020.), indeks starenja u Hrvatskoj u kontinuiranom je porastu i prema dostupnim podacima, već od 2006. godine prelazi kritičnu vrijednost od 100, što prema ranije navedenom značenju podrazumijeva da je broj starih premašio broj mladog stanovništva u Hrvatskoj. Koeficijent starosti povećao se sa 21,6% u 2001. godini na 24,1% u 2011. godini. Također, prosječna starost 2011. godine iznosila je 39,3 godine, a 2011. godine se povećala na 41,7 godinu. Vrijednosti indeksa starenja od 2001. do 2019. godine navedene su u Tablici 4, iako za pojedine godine nisu pronađeni podaci.

Tablica 4. Indeks starenja prema godinama, 2011.-2019.

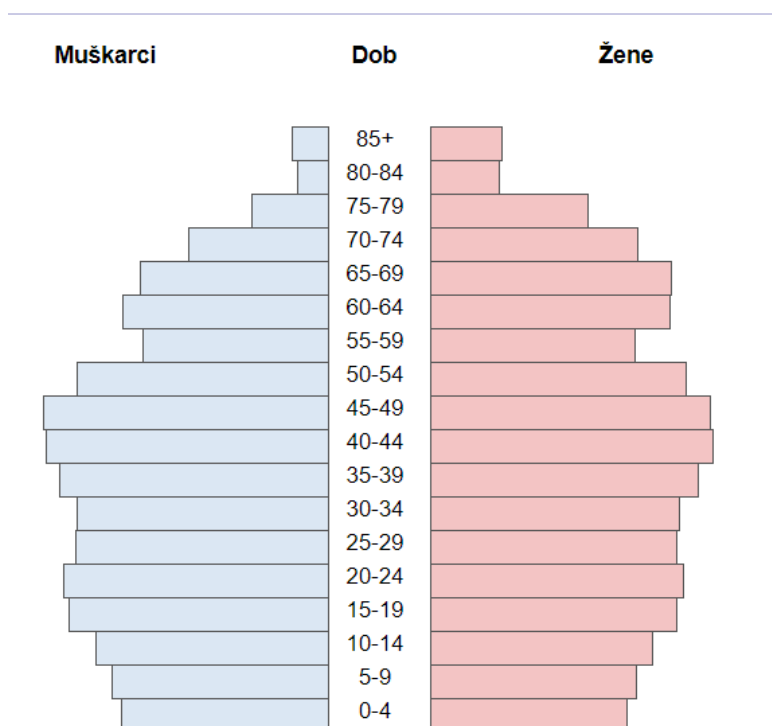
Godina	Indeks starenja	Godina	Indeks starenja
2001.	90,7	2013.	121
2006.	100,5	2014.	123,9
2007.	103,1	2015.	127,5
2008.	105,2	2016.	132
2009.	107,6	2017.	136,9
2011.	115	2018.	141,4
2012.	117,8	2019.	154,5

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statističke informacije (2005.-2020.)

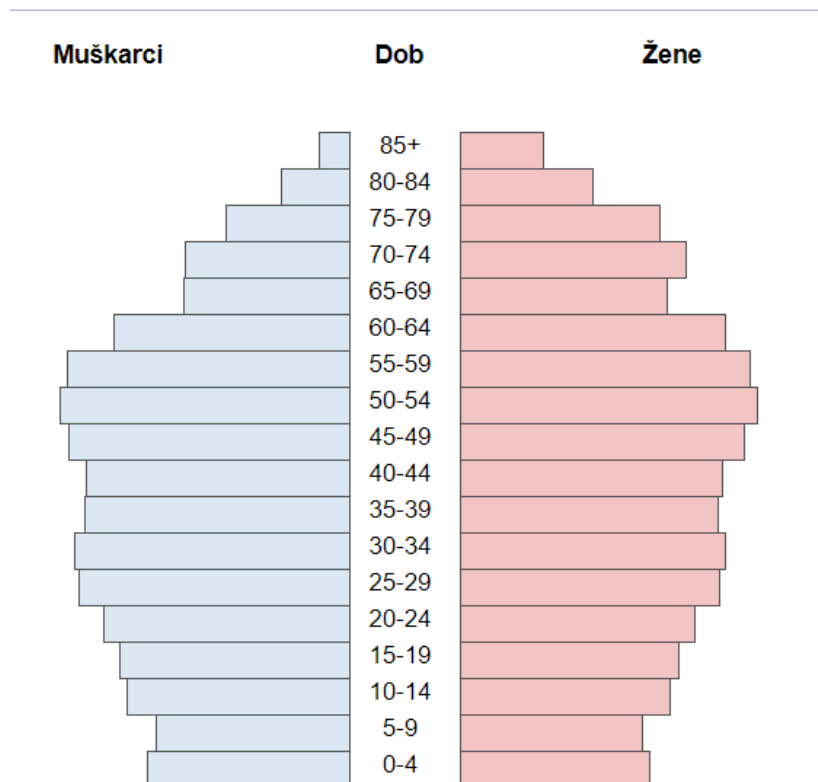
Struktura po dobi i spolu nekog stanovništva ima dugoročne učinke na opće kretanje stanovništva te se prema njoj mogu procjenjivati određeni budući trendovi i procesi demografskog razvoja (Turk i Jovanić, 2017). Zabrinjavajući je podatak da se i dalje smanjuje broj mlađih dobnih skupina, što označava nastavak trenda starenja stanovništva i njegove nedovoljne reprodukcije. Dobno-spolna piramida Hrvatske od 2001. godine ima oblik urne, koji je svakih 10 godina sve izraženiji, što se može vidjeti na slikama (1-4). Takav oblik označava staro ili kontraktivno stanovništvo (Turk i Jovanić, 2017).

Jedan od razloga starenja jest taj što do sada nije postojala adekvatna populacijska politika koja bi poticala natalitet i destimulirala iseljenje mladih u inozemstvo. Trend depopulacije ukupnog stanovništva i starenje stanovništva mogu zaustaviti jedino kvalitetne mjere i populacijske politike, koje su do sada bile površne i necjelovite, a samim time i nedjelotvorne (Mečev i Vudrag, 2012).

U nastavku su prikazane dobno-spolne piramide u Hrvatskoj za 2011., 2011., 2021. i 2031. godinu.

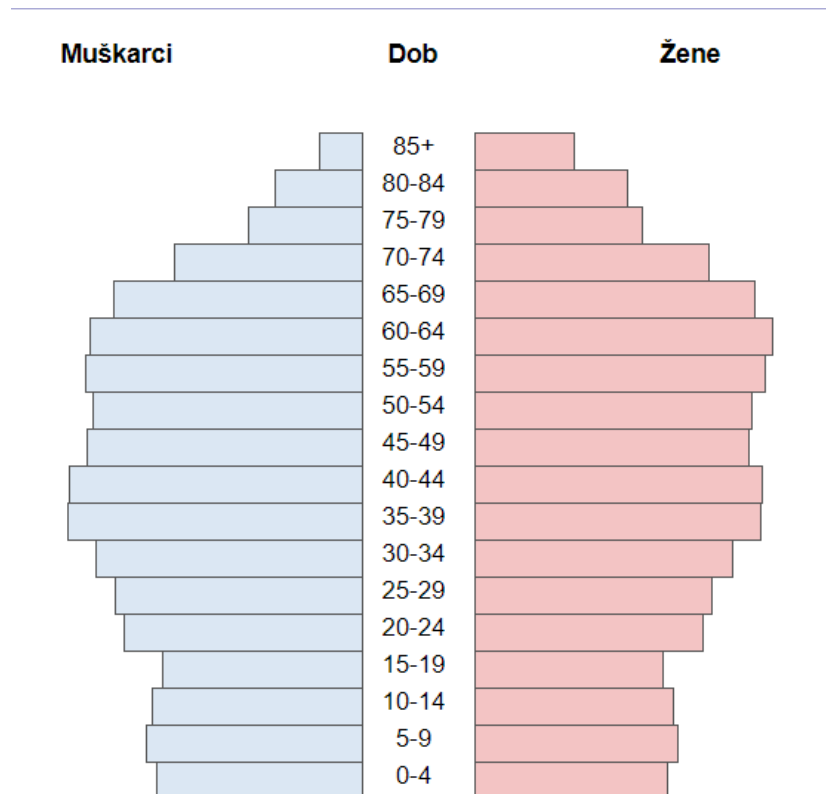

Slika 1. Dobno-spolna piramida Hrvatske za 2011. godinu. Izvor: DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu

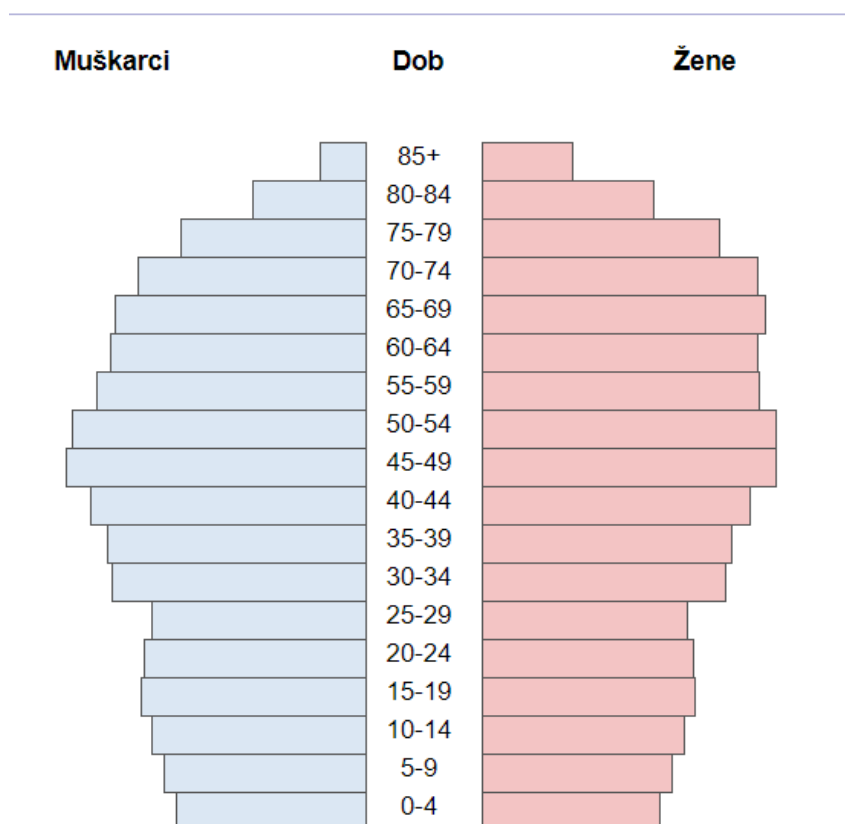

Slika 2. Dobno-spolna piramida Hrvatske za 2011. godinu. Izvor: DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu

Na piramidi za 2011. godinu vidi se smanjenje udjela mladih u odnosu na 2001. godinu, a piramida se pri dnu sužava. Na piramidi za 2021. godinu još je uže dno, broj mladih se još više smanjuje, a dolazi do povećanja broja starog stanovništva. To povećanje još je izraženije na piramidi za 2031. godinu, gdje je udio starog stanovništva mnogo veći od onog mladog. Navedene dobno-spolne piramide dobar su prikaz starenja stanovništva Hrvatske te se može vidjeti značajno smanjenje udjela mladog stanovništva, u odnosu na povećanje udjela starog stanovništva.

Slika 3. Dobno-spolna piramida Hrvatske za 2021. godinu. Izvor: DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu

Slika 4. Dobno-spolna piramida Hrvatske za 2031. godinu. Izvor: DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu

Gospodarski sastav stanovništva

Gospodarski sastav stanovništva predstavlja u užem smislu sastav stanovništva prema zanimanju, djelatnosti i aktivnosti. Iz stanovništva nekog društva proizlazi njegova radna snaga, tj. radno aktivno stanovništvo koje se formira iz radno sposobnog dijela stanovništva. Radna snaga pokreće djelatnosti nekog društva, pa je tako i nositelj njegovog gospodarskog razvoja. Stoga se potencijal gospodarskog razvoja mora promatrati u okviru struktura stanovništva i njegovih procesa (Živić, 2003). Radno aktivno stanovništvo čini polazište za proučavanje gospodarskog sastava jer ono formira ekonomsku strukturu ukupnog stanovništva, s obzirom da je radno neaktivno stanovništvo uzdržavano od strane radno aktivnog. Gospodarski aktivno stanovništvo čine: sve zaposlene osobe, osobe koje obavljaju neko zanimanje bez zasnivanja radnog odnosa (npr. rad u poljoprivredi za vlastite potrebe), nezaposlene osobe koje su bile zaposlene ili prvi put traže zaposlenje. U gospodarski neaktivno stanovništvo pripadaju: osobe koje imaju samostalan izvor prihoda (mirovina, stipendija, rentijeri i sl.) i gospodarski ovisne osobe (djeca do 15 godina, kućanice, osobe koje se školuju za neko zanimanje, radno nesposobne i bolesne osobe). Sastav stanovništva prema dobi utječe na obujam radne snage, pa tako veći obujam radnog kontingenta (žene u dobi od 15-59 i muškarci u dobi od 15-64 godine) potencijalno znači veći obujam radne snage (Nejašmić, 2005:195, 196).

Povećanje udjela stanovnika starije životne dobi u ukupnom broju stanovnika, podrazumijeva smanjenje udjela radno aktivnog stanovništva. Manjak radne snage, odnosno radno aktivnog stanovništva predstavlja smanjenje poreznih obveznika koji plaćaju zdravstvenu, mirovinsku i socijalnu skrb, ponajviše za stanovništvo starije životne dobi, čiji se životni standard time dodatno smanjuje (Čipin i Međimurec, 2017). Kako raste broj starog stanovništva, raste i broj korisnika mirovine, a sve je manje onih koji uplaćuju doprinose za mirovinu, tj. radno aktivnog stanovništva. Odnos umirovljenika i radno aktivnog stanovništva trenutno je otprilike 1:1,25 te se pretpostavlja da će do 2050. godine pasti na 1:1,1, što je daleko od idealnog omjera za održivost mirovinskog sustava, koji bi trebao iznositi 1:4., tj. jedan korisnik mirovine na četiri zaposlene osobe (Mečev i Vudrag, 2012). Također, sve je dulje razdoblje školovanja mladog stanovništva, koje sve kasnije ulazi na tržište rada, što također čini pritisak na radno aktivno stanovništvo (Pokos i Peračković, 2016).

Koeficijent zamjene u Hrvatskoj iznosi manje od 100, što znači da na 100 onih koji izlaze iz radno aktivne dobi, dolazi manje od 100 onih koji ulaze u tu dob. Radni kontingent u

Hrvatskoj je već duže vrijeme u opadajućoj reprodukciji. Hrvatska ima relativno nisku iskorištenost radno sposobnog stanovništva, te kako bi se povećao broj radno aktivnog stanovništva i omogućio gospodarski razvoj, Hrvatska mora dio radno neaktivnog stanovništva aktivirati ili uvoziti radnu snagu, što je manje povoljna opcija i također označava ostanak velikog broja radno neaktivnog stanovništva (Mečev i Vudrag, 2012).

Još je niža ekonomska aktivnost žena na tržištu rada zbog problema usklađivanja obiteljskih i poslovnih obaveza. Budući da uglavnom ne mogu dobiti skraćeno radno vrijeme, prisiljene su raditi puno radno vrijeme ili biti kućanice i na taj način uvijek jedna sfera, obiteljska ili poslovna, ispašta. Unatoč ravnopravnijem položaju žena u društvu i dalje se kućanski poslovi i obiteljske obaveze smatraju prvenstveno zadaćom i ulogom žena. Iako istraživanja pokazuju da je došlo do određenih generacijskih pomaka u obavljanju kućanskih poslova i obiteljskih obaveza, ti pomaci su relativno mali i zbog toga se kod žena neusklađenost poslovnih i obiteljskih mogućnosti i obaveza još uvijek najviše ističe (Klasnić, 2017). Ženama s malom djecom teže je dobiti i zadržati posao ili se vratiti na tržište rada nakon porodiljnog dopusta (Pokos i Peračković, 2016). S obzirom na veoma nepovoljnu situaciju u Hrvatskoj zbog velikog broja radno neaktivnog i uzdržavanog stanovništva, veliki je pritisak na onom radno aktivnom dijelu stanovništva. Mirovinski sustav već je na rubu svoje održivosti te će se Hrvatska uskoro naći u problemu, čije će rješenje nužno biti povećanje udjela radno aktivnog stanovništva u ukupnom stanovništvu, tj. povećanje radne snage, koja će se najvjerojatnije morati uvoziti.

Neravnomjerna naseljenost

Na posljertku, značajan problem koji prati lošu demografsku sliku Hrvatske jest neravnomjerna naseljenost i razvijenost hrvatskih područja. Proces urbanizacije u drugoj polovici 20. stoljeća utjecao je na pražnjenje hrvatskih sela, a samim time i na trend neravnomjernog prostornog razvoja i razmještaja stanovništva u Hrvatskoj. Takva neravnomjerna naseljenost posljedica je neravnomjernog gospodarskog razvoja, te slabije razvijena područja posljedično pokazuju lošiju demografsku sliku i izrazitu emigraciju (Wertheimer-Baletić, 2005). Može se uočiti međusobni utjecaj, gdje je gospodarski razvoj nužan za bolju demografsku sliku, ali bez povoljne demografske situacije nemoguće je na tim područjima ostvariti gospodarski razvoj. Stoga se naglašava važnost uzimanja u razmatranje

šireg konteksta kako bi se mogle kreirati kvalitetne mjere oporavka demografskog stanja u Hrvatskoj.

Unutarnja migracija podrazumijeva prostornu pokretljivost, unutar granica države (polazište i odredište unutar iste države) te je najčešći oblik unutarnje migracije onaj iz sela u grad, tj. iz ruralnih u urbane prostore. Vezana je uz proces urbanizacije i industrijalizacije pri čemu razvijenije regije privlače najkvalificiranije i najobrazovanije iz nerazvijenih regija te se na taj način produbljuje regionalna nejednakost (Nejašmić, 2005). Države s ravnomjerno raspoređenim urbanim sustavom imaju mogućnosti za ravnomjerniji razvoj, u čemu srednji gradovi imaju važnu ulogu jer trebaju rasteretiti velike gradove. Kako bi urbani sustav neke države bio pravilan, potrebno je da nakon glavnog grada, postoje barem dva grada čiji broj stanovnika nije manji od polovice stanovnika najvećeg grada. To bi u primjeru Hrvatske značilo da druga dva grada po veličini, u usporedni sa Zagrebom, trebaju imati oko 340 000 stanovnika. To je daleko od trenutnog stanja jer prema popisu iz 2011. godine, druga dva najveća grada imaju 167 121 (Split) i 128 384 (Rijeka) stanovnika, što je gotovo dvostruko manje od potrebnog broja stanovnika (Turk i Jovanić, 2017).

Hrvatska se kroz 20.st. razvijala veoma centralizirano i orijentirano prema glavnom gradu, što je dovelo do zaostajanja srednje velikih gradova, koji se nisu uspjeli dovoljno modernizirati kako bi zadržali trenutno stanovništvo na svom području i privukli seosko stanovništvo. Mali i srednji gradovi trpili su brojno iseljavanje stanovništva radi nedovoljnog kulturnog i ekonomskog napretka (Jurić, 2017). Akrap navodi: „Hrvatska se razvijala centralizirano i monocentrično, pa su loši ekonomski parametri dijelom i izravna posljedica nejednakoga prostornog razvoja hrvatskog teritorija kao cjeline“ (Akrap, 2004, prema Jurić, 2017:351).

Stanovništvo Istočne Hrvatske od sredine 20. i početkom 21. stoljeća, napuštalo je sela i poljoprivredne djelatnosti te su odlazili u srednje gradove, tj. makroregionalne centre u potrazi za zaposlenjem. Takva područja nisu bila u stanju zadržati navedeno deagrarizirano stanovništvo i omogućiti im egzistenciju, pa su bili primorani na iseljavanje u glavni grad ili inozemstvo (Pokos, 2017). Gradovi bi trebali biti nositelji i centri ekonomskog razvoja određene države te okupljati okolna područja u urbanu regiju, što se u slučaju srednjih gradova u Hrvatskoj nije uspjelo realizirati (Turk i Jovanić, 2017). Takva urbano-ruralna polarizacija dovela je do neravnomjernog, prostornog i gospodarskog, razvoja Hrvatske (Živić, 2003).

Istočna Hrvatska obuhvaća pet županija: Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Požeško-slavonsku, Virovitičko-podravsku i Vukovarsko-srijemsku te predstavlja jednu od hrvatskih makroregija. Od kraja 20. st. do danas ima nepovoljna demografska obilježja i bilježi depopulaciju, emigraciju i starenje stanovništva te postaje najslabije razvijena makroregija u Hrvatskoj. Depopulacija Istočne Hrvatske zabilježena popisima od 1991. do 2011. značajna je i jača u odnosu na depopulaciju Hrvatske u cijelosti. Središnja Hrvatska također bilježi demografski pad broja stanovnika, dok su Zapadna i Južna Hrvatska u stagnaciji, a Zagrebačka aglomeracija bilježi porast broja stanovnika. Navedeno je posljedica neravnomjernog prostornog razvoja Hrvatske te koncentracije političke moći i ekonomskog razvoja u glavnom gradu (Živić, 2017). Gledano prema regijama, Slavonija, Baranja i Srijem bilježe najveće iseljavanje, dok je iseljavanje najslabije izraženo u regijama koje značajnu ekonomsku dobit ostvaruju radi turizma (Istra, Dalmacija) te one koje imaju najveće stope zaposlenosti, poput sjeverozapadnih županija (Župarić-Iljić, 2016).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (Statističke informacije 2005.-2020., Statistički ljetopis 2009.-2018.) može se vidjeti kako najbogatije županije Hrvatske, koje se uglavnom oslanjaju na turizam, uz grad Zagreb i Zagrebačku županiju, bilježe ukupan porast broja stanovnika, iako većina županija ima negativnu prirodnu promjenu (Splitsko-dalmatinska županija ima pozitivnu prirodnu promjenu u godinama do ulaska Hrvatske u EU), ali bilježe pozitivan migracijski saldo. To su županije: Zadarska, Istarska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska. Gotovo sve županije, bilježile su i negativnu prirodnu promjenu i negativan migracijski saldo u godinama nakon ulaska Hrvatske u Europsku Uniju. Najnegativniju prirodnu promjenu imaju županije: Sisačko-moslavačka, Osječko-baranjska i Primorsko-goranska. Uz prethodne tri županije, izrazito negativan migracijski saldo imaju Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska i Vukovarsko-srijemska županija. Navedene županije bilježe izrazito negativne demografske trendove te je njihova depopulacija jača nego depopulacija Hrvatske u cijelosti.

Podaci o unutarnjoj migraciji u Hrvatskoj za 2020. godinu pokazuju kako se najviše osoba selilo između županija (41,2%), njih 38,7% selilo se između gradova ili općina u istoj županiji, dok se njih 20,1% selilo između naselja u istom gradu ili općini. Pozitivan migracijski saldo u međužupanijskoj migraciji imale su pet županija (Zagrebačka, Zadarska, Istarska, Primorsko-goranska i Varaždinska županija) i Grad Zagreb, te je migracijski saldo bio najviši u Zagrebačkoj županiji. Negativan migracijski saldo u međužupanijskoj migraciji imale su ostalih 15 županija te je on bio najviše negativan u Sisačko-moslavačkoj i Brodsko-

posavskoj županiji. Kada se pogleda ukupna migracija iz inozemstva i ona međužupanijska, najveći pozitivan migracijski saldo imao je Grad Zagreb, a slijede Istarska i Zagrebačka županija, dok su najveći negativni ukupni migracijski saldo imale Vukovarsko-srijemska i Osječko-baranjska županija (DZS, Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2020., 2021).

Prema prvim podacima popisa stanovništva 2021. godine (DZS) sve županije u Republici Hrvatskoj zabilježile su gubitak stanovništva u odnosu na popis stanovništva 2011. godine. Najmanji gubitak stanovništva zabilježio je Grad Zagreb, a za njim Dubrovačko-neretvanska, Zagrebačka, Zadarska i Istarska županija. S druge strane, županije koje su zabilježile najveći gubitak stanovništva jesu Vukovarsko-srijemska, Sisačko-moslavačka, Brodsko-posavska i Požeško-slavonska županija. Navedeni podaci pokazuju trenutno stanje u kojem se neravnomjerna naseljenost i razvijenost hrvatskih područja i dalje nastavlja jer nije došlo do potrebnih promjena koje bi omogućile i poticale razvoj slabije razvijenih područja te time privukle stanovništvo na ostanak u tim područjima, doseljavanje novog stanovništva i povratak onih koji su ta područja već napustili. Podaci također ukazuju na činjenicu da je depopulacija u Hrvatskoj toliko jaka, da su čak i najrazvijenije regije Hrvatske i županije koje su u prijašnjim popisima bilježile porast stanovništva, sada zabilježile gubitak stanovništva. U nastavku je navedena Tablica 5 usporedbe broja stanovnika u Hrvatskoj po županijama, prema popisu stanovništva 2011. i 2021. godine, te je naveden broj i postotak izgubljenog stanovništva za svaku županiju.

Tablica 5. Usporedba broja stanovnika po županijama prema popisu stanovništva 2011. i 2021. godine

Županija	Broj stanovnika 2011. godine	Broj stanovnika 2021. godine	Broj izgubljenog stanovništva	Postotak izgubljenog stanovništva
Zagrebačka	317606	301206	16400	5,2%
Krapinsko-zagorska	132892	120942	11950	9,0%
Sisačko-moslavačka	172439	140549	31890	18,5%
Karlovačka	128899	112596	16303	12,6%
Varaždinska	175951	160264	15687	8,9%
Koprivničko-križevačka	115584	101661	13932	12,1%
Bjelovarsko-bilogorska	119764	102295	17469	14,6%

Primorsko-goranska	296195	266503	29692	10,0%
Ličko-senjska	50927	42893	8034	15,8%
Virovitičko-podravska	84836	70660	14176	16,7%
Požeško-slavonska	78034	64420	13614	17,4%
Brodsko-posavska	158575	130782	27793	17,5%
Zadarska	170017	160340	9677	5,7%
Osječko-baranjska	305032	259481	45551	14,9%
Šibensko-kninska	109375	96624	12751	11,7%
Vukovarsko-srijemska	179521	144438	35083	19,5%
Splitsko-dalmatinska	454798	425412	29386	6,5%
Istarska	208055	195794	12261	5,9%
Dubrovačko-neretvanska	122568	115862	6706	5,5%
Međimurska	113804	105863	7941	7,0%
Grad Zagreb	790017	769944	20073	2,5%

Izvor: DZS, Prvi rezultati Popisa 2021. [Državni zavod za statistiku - Popis '21 \(popis2021.hr\)](http://drzavni.zavod.hr/popis2021)

Projekcije demografskih promjena do 2031. godine

U prethodnim poglavljima navedena su trenutna demografska kretanja stanovništva Hrvatske i prikazan je uvid u trenutačno stanje Hrvatskog društva. Na temelju trenutnih podataka mogu se donijeti pretpostavke i projekcije budućih kretanja stanovništva i demografskih trendova.

S obzirom da se natalitet u Hrvatskoj kontinuirano smanjuje, za pretpostaviti je da će se takav trenda nastaviti ukoliko se ne donesu i ne počnu provoditi kvalitetne pronatalitetne i populacijske politike, o kojima će biti riječ u sljedećem poglavlju rada. Prema dobno spolnim piramidama može se vidjeti kako je smanjen broj žena koje će tek ući u fertilno razdoblje (predfertilni kontingent) i u idućih 10 godina predstavljati stanovništvo u fertilnom razdoblju (fertilni kontingent), što znači da bi stope fertiliteta, pa tako i nataliteta, mogle biti niže nego u dosadašnjem razdoblju. Totalna stopa fertiliteta (TFR) u promatranom razdoblju ostala je nepromijenjena te je za očekivati da se neće značajno promijeniti niti u idućih 10 godina, ukoliko ne bude potaknuta određenim populacijskim politikama.

Projekcije (Akrap, 2015) kretanja stanovništva navode kako će se do 2031. ukupan broj stanovnika smanjiti sa 4 151 550 u 2011. godini, na 3 964 385 u 2031. godini. Broj stanovnika po županijama nastavit će se smanjivati u svim županijama, a jedino povećanje broja stanovnika pretpostavlja se za Zagrebačku i Zadarsku županiju. Projekcije dobne strukture stanovništva (Akrap, 2015) navode kako će udio mladih (0–14 godina) u ukupnom stanovništvu smanjiti sa 15% u 2011. godini, na 13% u 2031. godini. Udio dobne skupine u radnom kontingentu (od 15 do 64 godine) za isto razdoblje, past će sa 67% na 61%, dok će se udio starih (65+) povećati sa 18% na 25% u ukupnom stanovništvu.

Autori Nejašmić i Mišetić (2004) u svojim projekcijama budućeg kretanja stanovništva navodi kako će stopa fertiliteta do 2031. godine pasti na 33.94, dok je 2001. godine iznosila 39.14, a 2011. godine 37.58. Stopa ukupnog fertiliteta (TFR) past će sa 1,37 u 2001. godini i 1,32 u 2011. godini na 1,19 2031. godine. Autor također navodi kako će ukupan broj stanovnika Hrvatske 2031. godine iznositi 3 680 750 stanovnika, što je za 756 710 ili 17,1% manje od 2001. godine, tj. u periodu od 30 godina. Prema navedenoj projekciji Hrvatska bi svake godine trebala izgubiti više od 25 000 stanovnika i to isključivo radi negativne biološke reprodukcije, budući da migracijski aspekt nije uključen u navedenu projekciju (Nejašmić i Mišetić, 2004).

Prvi podaci Popisa stanovništva 2021. pokazali su da u Hrvatskoj trenutno živi 3 888 529 stanovnika, a demografi ističu kako bi podaci o dobnoj strukturi, koji su u obradi, mogli biti još negativniji za demografsku sliku Hrvatske (Hina, 2022, DZS Prvi rezultati Popisa 2021.). Navedeni podatak označava gubitak od 396 360 stanovnika u odnosu na popis stanovništva 2011. godine, kada je Hrvatska imala 4 284 889 stanovnika (DZS, Popis stanovništva 2011.) i pokazatelj je snažnog procesa depopulacije u Hrvatskoj. Zanimljivo je, ali i šokantno, da se pad stanovnika, u prethodno navedenim projekcijama predviđen za 2031. godinu, ostvario već u 2021. godini, što je pokazatelj izrazito negativnog trenda smanjenja broja stanovnika.

Starenje stanovništva trenutno je jedan od najvećih problema demografskih kretanja i trendova u Hrvatskoj. Iz analiziranih podataka i pokazatelja starenja stanovništva, te dobno-polnih piramida, može se zaključiti da će se trend starenja stanovništva nastaviti i u idućih 10 godina, i to u sve većem obujmu. Broj onih koji će u idućih deset godina ući u stariju dob i izaći iz radno aktivne dobi, veći od mladog stanovništva koje će ući u radno aktivnu dob. Također, zbog niskog nataliteta i fertiliteta, broj mladog stanovništva ostat će nizak u odnosu

na staro stanovništvo. Starenjem stanovništva doći će do još jačeg pritiska na mirovinski sustav i povećati nesrazmjer radno aktivnog i uzdržavanog stanovništva. Hrvatska će u tom slučaju biti primorana uvoziti radnu snagu ili aktivirati velik dio radno neaktivnog stanovništva, kako bi se uvela ravnoteža između poreznih obveznika i uzdržavanog dijela stanovništva. Uvoz radne snage mogao bi pozitivno utjecati na migracijski saldo i povećanje broja stanovnika u zemlji tako što bi se doseljavanjem mlade radne snage povećao fertilitet i natalitet, a samim time i reprodukcija stanovništva. U istraživanju autorice Mrđen (2004) ispitivao se utjecaj migracija na negativne demografske trendove te su rezultati i projekcije pokazali da migracije neće dovesti do promjena negativnih procesa, ali mogu umanjiti i usporiti njihov intenzitet.

Migracijski saldo je u promatranom razdoblju bio negativan te je poprimio još negativnije vrijednosti nakon ulaska Hrvatske u Europsku Uniju. Ipak, podaci za 2018., 2019. i 2020. godinu pokazuju kontinuirano smanjenje negativnog migracijskog salda, radi blagog smanjenja emigracije, ali prvenstveno značajnijeg povećanja imigracije. Za pretpostaviti je da će se emigracija iz Hrvatske nastaviti u idućih deset godina, ali i da će se negativan migracijski saldo smanjivati zbog povećanja imigracije. Ipak, kao što je ranije navedeno, povećanje imigracije većinom je rezultat dolaska sezonskih radnika i onih s ugovorima na godinu dana, što tu imigraciju čini privremenom i radno uvjetovanom.

Za Hrvatsku je bitno ulagati i poticati na imigraciju mladog stanovništva drugih zemalja, jer se na povratak hrvatskog stanovništva iz dijaspore ne može računati, smatra demografkinja S. Mrđen (2004), s obzirom da su oni i njihovi potomci većinom aktivno uključeni u život i kulturu zemlje u koju su odselili te se u Hrvatsku uglavnom vraća starije stanovništvo koje ne utječe na reprodukciju stanovništva. Zbog nedostatka vlastite radne snage, uvozom stranih radnika omogućilo bi se zadovoljenje potreba tržišta rada čime bi se pozitivno djelovalo na gospodarstvo jer dolaskom stranih radnika na tržište rada povećava se i potražnja, što posredno može dovesti do povećanja proizvodnje i zapošljavanja (Kovač, 2020). Dok su neki demografi optimistični prema imigraciji i njenom pozitivnom doprinosu revitalizaciji hrvatskog stanovništva, drugi u njoj vide potencijalnu opasnost od supstitucije stanovništva i samog opstanka Hrvatske. Tako demografi Šterc i Komušanac (2011) smatraju kako neplanska i neselektivna imigracijska politika predstavlja opasnost za očuvanje narodnosnog sastava stanovništva Hrvatske te da posljedično dovodi do supstitucije hrvatskog stanovništva. Najveći potencijal revitalizacije stanovništva vide u dijaspori koja za razliku od stranog stanovništva, između ostalog, ima hrvatsko etničko i nacionalno podrijetlo i posjeduje

temeljene hrvatske vrijednosti. Stoga navode, kako bi se s ciljem očuvanja hrvatskog identiteta, u strategijama revitalizacije i populacijskim politikama, trebalo usmjeriti upravo na privlačenje dijaspore na povratak u Hrvatsku (Šterc i Komušanac, 2011). Akrap (2019) također smatra kako je dijaspora jedan od glavnih čimbenika na koju bi useljenička populacijska politika trebala biti usmjerena.

S ciljem povratka iseljenih stanovnika, vlada Republike Hrvatske kreirala je demografsku mjeru 'Biram Hrvatsku', kojom bi se omogućilo dodatnih 50 000 kuna na osnovni iznos poticaja za pokretanje poslovnog plana u Hrvatskoj onima koji su u zadnje dvije godine bili barem godinu dana zaposleni u nekoj članici Europske Unije te su se odlučili na povratak u Hrvatsku. Na taj način, pokušalo bi se motivirati one koji su iselili, da iskoriste priliku povratka u Hrvatsku te stečena znanja i vještine iskoriste u realiziranju vlastitog poslovnog plana (Vlada RH, 2021). Pitanje je hoće li navedena mjera dati pozitivne učinke s obzirom da se dio iseljenika zasigurno integrirao u zemlji useljenja te da novčane potpore neće biti dovoljan motiv za povratak u Hrvatsku, pogotovo ako se osvrnemo na ranije navedene rezultate istraživanja (Jurić, 2017) koji su pokazali da ljudi iz Hrvatske nisu iseljavali isključivo radi financijskih razloga, već pretežito zbog nesigurnosti i nepovjerenja u državu te nedovoljnih obrazovnih i profesionalnih mogućnosti.

Iako se većina navedenih autora usmjerava na demografska kretanja te njihov utjecaj na društveno-gospodarski razvoj Hrvatske, u istraživanju (Lovrinčević, 2019) utjecaja demografskih trendova i razine proizvodnosti na gospodarski rast, pokazalo se kako demografska kretanja i potencijalna ograničenja nisu značajan faktor u rastu gospodarstva, već da puno važniju ulogu u rastu gospodarstva ima razina proizvodnosti. U istraživanju su uspoređivana dva scenarija gospodarskog rasta u Hrvatskoj do 2050. godine, bazni koji uključuje daljnja nepovoljna demografska kretanja i zaostajanje u rastu proizvodnosti Hrvatske u odnosu na ostale države članice Europske Unije i scenarij konvergencije koji obuhvaća srednja demografska kretanja, ali i konvergenciju u brzini rasta proizvodnosti uz podrazumijevanje potrebe za provedbom reformi koje bi omogućile uvjete za takav rast proizvodnosti. Naravno, demografska kretanja ipak imaju utjecaj na tržište rada, pa je za razvojni potencijal potrebno povećanje participacije nezaposlenog dijela populacije na tržištu rada, posebice onih od 50 do 64 godine, čije su stope aktivnosti niske u odnosu na ostale zemlje Europske Unije. U kreiranju mjera i politika trebao bi uzeti u obzir navedene rezultate i činjenicu da demografska kretanja, bilo povoljna ili nepovoljna, ne mogu značajnije doprinijeti rastu BDP-a u Hrvatskoj i razvoju gospodarstva, već se to može postići rastom

produktivnosti, koji: „ ...podrazumijeva značajno poboljšanje institucionalnog okruženja koje će biti poticajnije za rast konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, ali i promjenu u ponašanju, odnosno socioekonomskom kapitalu. Sve demografske mjere mogu u najboljem slučaju samo ublažiti ili usporiti dinamiku zaostajanja u odnosu na druge članice EU“ (Lovrinčević, 2019: 404,405). Uzimajući u obzir navedene rezultate, pri kreiranju politika, trebalo bi se, osim aktiviranja neaktivnog dijela stanovništva i uvoza radne snage, usmjeriti svakako i na povećanje razine produktivnosti, kao bitnog čimbenika u povećanju gospodarskog rasta.

Vezano uz neravnomjeran prostorni, gospodarski i društveni razvoj regija u Hrvatskoj, ranije navedeni podaci o unutarnjoj migraciji jasno pokazuju da se trend neravnomjerne naseljenosti i gospodarskog razvoja kontinuirano nastavlja kroz promatrano razdoblje, stoga se može očekivati da će se slično stanje nastaviti kroz idućih deset godina. Pretpostavlja se da će čak i razvijene regije i županije bilježiti gubitak stanovništva ukoliko se ne kreira kvalitetna populacijska politika koja bi spriječila, tj. usporila daljnji gubitak stanovništva. Ipak se pretpostavlja da će se Grad Zagreb nastaviti kontinuirano gospodarski, društveno i kulturno razvijati i napredovati, a slično tako i Istarska i Zagrebačka županija, koje su i do sada bilježile sve veći društveno gospodarski razvoj. Nažalost, županije poput Sisačko-moslavačke, Vukovarske i Osječko-baranjske županije, bilježit će sve veći odljev stanovništva, a s time i slabiji razvoj na svim razinama, kako gospodarskoj, tako društvenoj i kulturnoj, ukoliko se ne poduzmu odgovarajuće mjere i populacijske politike, kojima bi se privuklo stanovništvo za ostanak u tim područjima, ali i za povratak onih koji su već otišli. Ipak, promjene koje su se dogodile na tržištu rada i u strukturi zanimanja, potencijalno omogućuju pozitivne promjene u usklađivanju mjesta stanovanja i rada. Rad od kuće i online način rada postaju sve češća praksa u svijetu, ali i Hrvatskoj. Budući da raste potražnja za radnicima u IT sektoru, koji nerijetko odlaze u inozemstvo u potrazi za boljim radnim mjestom i plaćom, Hrvatska bi na ovaj način mogla zadržati potencijalne radnike. Oni više ne bi morali odlaziti u velike gradove (u Hrvatskoj ili inozemstvu) kako bi radili iz ureda, već će moći raditi online u bilo kojem mjestu koje im je poželjno za život. Zaposleni bi mogli živjeti na selu, a raditi za poslodavca ili firmu s lokacijom u nekom gradu, bez potrebe svakodnevnog putovanja u grad. Ljudima bi tako život na selu postao dostupan i vjerojatno primamljiviji od života u gradu, zbog raznih pozitivnih strana kao što je čistiji zrak, mirnije načine života i sl.

Također, u hrvatskom zakonodavstvu, uveden je pojam 'digitalni nomad' koji označava: „ ...stranca, državljanina treće zemlje, koji je zaposlen ili obavlja poslove putem telekomunikacijske tehnologije iz RH za stranu tvrtku ili vlastitu tvrtku koje nisu registrirane na području RH, i ne obavlja poslove ili pruža usluge poslodavcima na području RH“ (Vidas, 2021). Kako bi ih privukla na dolazak, Hrvatska onima sa statusom digitalnog nomada i odobrenim privremenim boravkom omogućava porezne olakšice i zdravstvenu zaštitu (Hina, 2021). Njihov boravak i rad u Hrvatskoj ne pridonosi značajno gospodarstvu Hrvatske, ali svakako pozitivno utječe na turizam i brendiranje Hrvatske kao poželjne destinacije za život i rad te se na taj način Hrvatska može promovirati strancima kao zemlja potencijalnog useljenja. Korona kriza koja je nastala u svijetu zbog pandemije virusa Covid-19, dovela je do toga da su mnoge firme i poslodavci morali uvesti online rad od kuće, što se mnogima pokazalo ekonomičnim i korisnim, te će se vjerojatno takva praksa nastaviti i nakon pandemije. Na taj način bi, inače emigracijska područja Hrvatske, ponajviše Slavonija, mogla postati nova poželjna destinacija za život. Naravno, kako bi takva područja mogla ponuditi mladim ljudima i obiteljima sve potrebno za kvalitetan život, trebalo bi poraditi na dodatnom razvoju infrastrukture tih područja. Internet bi trebao biti svima dostupan zbog online načina rada te bi trebalo biti dovoljno dječjih vrtića s potrebnim kapacitetima, omogućene zdravstvene skrbi, kulturnih i društvenih događanja i sl. kako bi se privuklo, posebice mlado stanovništvo, na doseljenje i osnivanje obitelji.

Populacijske politike i smjernice za djelovanje

Iz navedenog se može uvidjeti kako demografsku strukturu čini niz povezanih čimbenika, gdje promjena u jednom utječe na promjenu u drugima i povlači za sobom niz dodatnih posljedica. To ponovo ukazuje na potrebu za kreiranjem javnih politika koje će uzeti u obzir širi kontekst i sagledati problem iz makroperspektive. Takav pristup omogućava usklađenu demografsku (prvenstveno populacijsku, obiteljsku i migracijsku) politiku, koja uzima u obzir sve sastavnice i pristupa im individualno, ali uzimajući u obzir njihov utjecaj na ostale aspekte društvene i gospodarske slike društva. Populacijske politike trebale bi usporiti i spriječiti nastavak trenutačnih nepovoljnih demografskih procesa. Stoga je potrebno spoznati i utvrditi trenutačno stanje i njegove potencijalne daljnje tokove, kako bi se moglo na odgovarajuće načine spriječiti takav negativan tijek u budućnosti (Wertheimer-Baletić, 2005).

Projekcije kretanja stanovništva nekog društva, služe kako bi se omogućila prilagodljivost društva nadolazećim demografskim promjenama (Akrap, 2015). U prethodnom poglavlju navedene su pretpostavke i projekcije budućeg kretanja stanovništva Hrvatske do 2031. godine. One prikazuju buduće kretanje stanovništva, uz pretpostavku da nema intervenirajućih populacijskih politika koje bi utjecale na demografska kretanja. Ako se uzme u obzir postojanje takve populacijske, pronatalitetne i razvojne politike, kretanje broja stanovnika i njihovog razmještaja, svakako bi bili drugačiji od navedenih projekcija. U ovom poglavlju navest će se potencijalne mjere i populacijske politike koje bi svojom primjenom mogle pozitivno utjecati na, do sada negativna, kretanja i razmještaj stanovništva u Hrvatskoj i ublažiti negativne trendove koji se navode u projekcijama.

Zbog dugoročnog pada nataliteta i fertiliteta, čak i u situaciji stopostotne zaposlenosti i iskorištenosti radno sposobnog stanovništva, broj uzdržavanog i umirovljeničkog stanovništva bit će i dalje veći od radno aktivnog stanovništva, što će uzrokovati probleme održivosti mirovinskog i zdravstvenog sustava. Stoga je prijeko potrebna sustavna i dugoročna pronatalitetna i redistributivna populacijska politika kako bi se takvi negativni demografski trendovi usporili i ublažili (Akrap, 2015). O stopama nataliteta uvelike ovisi demografski razvoj nekog društva, stoga su i populacijske politike uglavnom usmjerene na povećanje ili smanjenje stopa nataliteta (Nejašmić, 2005).

Mlade žene u Hrvatskoj susreću se s brojnim preprekama koje djeluju veoma destimulirajuće na ulazak u brak, rađanje djece, pa tako i općenito na stopu fertiliteta u društvu. Zapošljavanje žena na određeno vrijeme, nesigurnost zaposlenja, stambeni problemi i ostali egzistencijalni problemi svakako su jedan od glavnih razloga zbog kojega se mladi ne odlučuju na ulazak u brak i rađanje djece. Također, pri zapošljavanju, ali i nakon zaposlenja, često dolazi do diskriminacije žena s malom djecom. Sve navedeno značajno otežava potrebnu reprodukciju stanovništva. Država bi trebala razviti kvalitetnu strategiju kojom bi se rješavali egzistencijalni problemi mladih kako bi oni bili u mogućnosti osnovati obitelj. Financijskom pomoći mladim obiteljima, država bi ulagala u buduću radnu snagu koja je prijeko potrebna. Naravno, samo financijska pomoć, kao pronatalitetna politika, nije dovoljna. Mladim obiteljima je potrebna sigurnost zaposlenja i institucionalna potpora, kako bi se mogle uskladiti obiteljske i poslovne obaveze, pogotovo za žene (Akrap, 2015). Većinom u Hrvatskoj (95%) rađaju žene u dvadesetim i tridesetim godinama svog života, a njih 85% je u isto vrijeme aktivno na tržištu rada, s tim da je oko 40% živorođene djece rođeno od majki

koje imaju više ili visoko obrazovanje (Čipin, 2018). Navedeni podaci ukazuju na potrebu za unaprjeđivanjem obiteljske i populacijske politike koja uzima u obzir sve veću zastupljenost žena na tržištu rada te značajan broj žena s postignutim visokim obrazovanjem koje se nalaze u reproduktivnom razdoblju. Država bi tako trebala osigurati mjesto u dječjim vrtićima za svu djecu, kako bi se omogućilo roditeljima obavljanje poslovnih obveza. Također, roditeljima bi se trebalo osigurati fleksibilno radno vrijeme, kako bi se uz poslovne, mogli posvetiti obiteljskim obvezama. Neke obitelji primorane su plaćati osobu za čuvanje njihove djece, što si mnogi ne mogu priuštiti, pa bi država trebala osigurati takav oblik institucionalne podrške koji bi svima bio kapacitetom i financijski dostupan.

Budući da će se broj osoba starije životne dobi sve više povećavati, to podrazumijeva njihovu veću zastupljenost u populaciji, čime će se dobna struktura društva mijenjati i zahtijevati veću prilagodbu potrebama starijem dijelu populacije. Osim što će navedeno dovesti do povećanja mirovinskih i zdravstvenih troškova, doći će do povećanja potreba skrbi za starije i nemoćne. U Hrvatskoj se ta vrsta skrbi još uvijek oslanja na brigu od strane obitelji zbog nedostatka kapaciteta za zbrinjavanje svih kojima je to potrebno, stoga će se u narednim godinama morati staviti naglasak na razvoj javnih usluga institucija skrbi za starije i nemoćne osobe. Također, zbog povećanja životnog vijeka starijih osoba, javlja se potreba za što kvalitetnijim načinom provođenja tog razdoblja života. U literaturi se navodi pojam 'aktivno starenje' koji podrazumijeva povećanje općenite kvalitete života starije populacije poput zdravlja, osobnog zadovoljstva, samostalnosti i sl. Naglasak je na aktivnom starenju kroz produženje radnog vijeka, uvođenje cjeloživotnog učenja, te općenito aktivnog sudjelovanja u društvenom i kulturnom životu zajednice (Puljiz, 2016). Osobe starije životne dobi često bivaju izloženi stereotipima i diskriminaciji, stoga je bitno na svim razinama (školski sustav, politika, mediji) razvijati pozitivnu sliku o starijim osobama, ravnopravno ih uključivati u društvo i poticati međugeneracijsku solidarnost, kako bi im se osigurala i održala kvaliteta života te spriječila njihova marginalizacija u društvu (Klempić Bogadi, 2021).

Osim poticanja nataliteta, u svrhu povećanja broja stanovnika, Hrvatska bi trebala utjecati na smanjenje iseljavanja, ali i poticati doseljavanje i to pogotovo u nerazvijenim područjima. Budući da će Hrvatskoj uskoro trebati dodatna radna snaga, koju neće mogu sama osigurati vlastitim potencijalima, radnu snagu će morati uvoziti. Zbog toga je važno oblikovati kvalitetnu useljeničku politiku (Akrap, 2019). Dijasporu, između ostalog, čini dio ljudi koji su se uspješno integrirali u društvo u koje su se doselili te ih povratak u Hrvatsku ne

privlači, pa tako čine onaj dio iseljenih koji je „trajno izgubljen“. Ipak, među iseljenim stanovništvom zasigurno ima onih kojima integracija u drugo društvo nije u potpunosti uspjela i ne isključuju povratak u Hrvatsku te bi se njih kvalitetnim mjerama i politikama moglo privući na povratak. Zbog kulturalnih i društvenih sličnosti, bez potrebe za dugoročnom prilagodbom, povratak hrvatskih iseljenika praktičniji je i ekonomičniji od useljavanja stranog stanovništva, ali broj potencijalnih doseljenika iz dijaspore vjerojatno nije dovoljan kako bi se nadomjestili potrebni kapaciteti radne snage u Hrvatskoj. Tako će se, osim na dijasporu, Hrvatska morati usmjeriti i na useljavanje radne snage iz drugih zemalja.

Populacijska politika, osim poticanja useljavanja, trebala bi destimulirati iseljavanje mladog obrazovanog stanovništva Hrvatske u druge zemlje te poticati povratak mladog obrazovanog stanovništva koje je već iselilo iz Hrvatske (Wertheimer-Baletić, 2017). Za poticanje povratka u Hrvatsku, mladima je prvenstveno potrebno ponuditi bolju perspektivu, koja obuhvaća veću sigurnost i bolje uvjete zaposlenja, veća primanja, šanse za napredak i općenito bolju sliku budućnosti. Poboljšanjem uvjeta kojih su ih naveli na iseljavanje, moglo bi se potencijalno motivirati mlade na povratak u Hrvatsku. Osim doseljavanja iz inozemstva, trebalo bi se poticati doseljavanje iz jače naseljenih u slabije naseljena područja Hrvatske. Prvenstveno je potrebno ulaganje u prostorni razvoj i infrastrukturu gradova srednje veličine, kako bi se poticao njihov gospodarski razvoj. Na taj način srednji gradovi bili bi u stanju zadržati postojeće stanovništvo i privući doseljavanje novoga. Iz navedenog je jasna potreba za kvalitetnom politikom prostornog razvoja, kojom bi se ostvario gospodarski oporavak i zadržavanje, pa onda i povećanje stanovništva (Župarić-Iljić, 2016).

Hrvatska se prema podacima Eurostata nalazi na drugom mjestu prema broju radno sposobnih, a radno neaktivnih stanovnika. Također, u Hrvatskoj postoji velika potreba za novom radnom snagom, dok je broj one aktivne radne snage nizak s obzirom na mogućnosti. Jedan od mogućih razloga ovog nesrazmjera jest nedostatak potrebnih kadrova i struka, poput majstora i sl., a velik broj visokoobrazovanih dolazi na tržište rada sa strukama koje tržište rada ne može primiti. To naravno dovodi do obeshrabrenja mladih koji posao često nastoje potražiti izvan granica Hrvatske. Obrazovnu politiku potrebno kreirati tako da se obrazovni sustav uskladi s potrebama i kapacitetima tržišta rada. Također, obrazovna politika trebala bi poticati na cjeloživotno obrazovanje i usavršavanje, kako bi radnici nastavili razvijati svoje kompetencije i mogli pratiti promjene svijeta rada (Figenwald, 2021). Stipendije za izvrsne studente i deficitarna zanimanja također su važan sastavni dio obrazovne politike. S obzirom

da obrazovne i materijalne mogućnosti u mlađoj dobi uvjetuju obrazovna i radna postignuća te financijske mogućnosti u kasnijoj dobi, potrebno je omogućiti djeci i mladima podjednake uvjete i mogućnosti obrazovanja kroz dostupnost javnih institucija za odgoj i obrazovanje. Na taj način se kroz ulaganje u obrazovanje djece ulaže u ljudski i radni kapital društva (Puljiz, 2016).

Poticanjem useljavanja radne snage, pretežito one mlade, utječe se na porast broja stanovnika i radne snage, ali posljedično i na dobnu strukturu stanovništva, pa tako i na stopu nataliteta. Kako bi se mogle ostvariti navedene dugoročne promjene, potrebno je olakšati integraciju stranih doseljenika u hrvatsko društvo, kroz državne institucije i kulturnu asimilaciju jer će jedino tako oni moći pozitivno utjecati na demografsku strukturu Hrvatske. Povećanjem broja mladog stanovništva te povećanjem nataliteta, dugoročno se mijenja odnos dobnih grupa i smanjuje se disbalans između udjela mladog i starog stanovništva, te radnog kontingenta i uzdržavanog stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2017). Iz navedenog se uviđa povezanost svih sastavnica demografskog kretanja društva te kako politika usmjerena na jedan aspekt, utječe na kretanja i uzrokuje promjene u nekom drugom aspektu.

Kako bi se zaustavili negativni demografski trendovi u Hrvatskoj, populacijska politika ne smije biti selektivna i ograničena na pojedinačne negativne aspekte, već ona prije svega treba biti sustavna i dugoročna kako bi dovela do željenih promjena. To podrazumijeva cjelovitost u kreiranju populacijske politike, uzimajući u obzir sve aspekte na koje je potrebno djelovati i njihove međudnose i međudjelovanja. Također, rezultati se ne mogu očekivati u kratkom roku, već populacijska politika treba djelovati na aspekte koji će dugoročno dovesti do željenih promjena te će se moći računati na njihovu trajnost. U nju moraju biti uključene lokalne zajednice i državne institucije, ali ona ne smije biti politizirana i ovisiti o promjenama vlasti i političkim elitama. Populacijska politika u Hrvatskoj prije svega treba biti pronatalitetna i poticati povećanje broja stanovnika te redistributivna i poticati povoljniji preraspodjela stanovnika, a sve mjere uključene u navedene politike trebaju biti međusobno usklađene. Tek u dužem roku, ako se primjene navedene politike, mogu se očekivati željene pozitivne promjene (Akrap, 2015).

Zaključak

Demografski trendovi i kretanja stanovništva Hrvatske prikazani su i analizirani u radu te su navedeni najvažniji problemi koji su doprinijeli lošoj demografskoj slici Hrvatske. Prvi od njih jest kontinuirana depopulacija stanovništva do koje su dovele dugotrajno niske stope nataliteta i fertiliteta, uzrokujući negativnu prirodnu promjenu i nemogućnost reprodukcije stanovništva. Drugi značajan problem jest starenje stanovništva također uzrokovano niskim stopama nataliteta, fertiliteta i negativnom prirodnom promjenom te iseljavanjem pretežito mladog stanovništva, zbog čega zastupljenost stanovništva starije životne dobi u populaciji biva sve veća, uzevši u obzir činjenicu da je životni vijek značajno produžen. Posljednji proučavani problem jest neravnomjerna naseljenost i razvijenost područja Hrvatske, što je dovelo do prilično centraliziranog funkcioniranja i nejednakog gospodarskog razvoja regija Hrvatske. S obzirom na navedene probleme, postavljene su hipoteze u kojima se pretpostavlja nastavak trenda pada broja ukupnog stanovništva u Hrvatskoj, zbog negativne prirodne promjene i visoke emigracije, nastavak trenda starenja stanovništva te nastavak neravnomjernog razvoja regija Hrvatske.

Nakon prikaza trenutnog stanja, navedene su pretpostavke i projekcije budućih kretanja demografskih trendova u Hrvatskoj, tj. do 2031. godine. Pretpostavlja se da će se nastaviti trend negativne prirodne promjene, zbog nastavka smanjivanja stopa fertiliteta i nataliteta. U skladu s tim, nastavit će se smanjivati broj mladih, a povećavati udio osoba starije životne dobi u ukupnom stanovništvu i tako nastavljati trend starenja stanovništva Hrvatske. Pretpostavlja se nastavak emigracije iz Hrvatske, ali i smanjenje negativnog migracijskog salda tijekom idućih godina, zbog povećanja imigracije u Hrvatsku. Također, podaci o unutarnjoj migraciji pokazali su da se i dalje prazne slabije razvijena područja Hrvatske, a stanovništvo migrira u one razvijene, stoga se pretpostavlja da će se nastaviti trend neravnomjernog prostornog, pa s time i gospodarskog razvoja regija u Hrvatskoj. Analizom podataka i rezultata projekcija, potvrđene su prethodno navedene hipoteze.

Navedene projekcije koje pretpostavljaju nastavak negativnih demografski trendova u Hrvatskoj ističu potrebu za kreiranjem populacijskih politika koje će biti usmjerene na navedene probleme s ciljem usporavanja negativnih trendova. Prvi aspekt na koji bi se trebalo utjecati, jest povećanje nataliteta, pa se tako treba kreirati pronatalitetna politika koja će poticati rađanje, ali ne isključivo financijskom potporom obiteljima, već institucionalnom, kroz omogućavanje sigurnosti zaposlenja i rješavanja stambenog pitanja, povećanja kapaciteta

u dječjim vrtićima, omogućavanja vremena za obitelj i fleksibilnog radnog vremena te ostale čimbenike koji posreduju odluci o zasnivanju obitelji i rađanju djece. Povećanje broja stanovnika starije životne dobi dovelo je do potrebe za osiguravanjem bolje kvalitete života starije populacije, pa bi se mjere kojima se to nastoji postići trebale usmjeriti na osiguravanje adekvatne institucionalne skrbi, ali i aktivnog starenja, uključivanja u zajednicu i sprječavanja diskriminacije starijih osoba.

Kako bi se smanjilo iseljavanje i potaknulo doseljavanje stanovnika u Hrvatsku, potrebno je kreirati useljeničku politiku koja će nastojati privući stanovništvo stranih zemalja i osigurati im ostanak u Hrvatskoj, potaknuti hrvatske iseljenike na povratak i motivirati trenutno stanovništvo na ostanak u Hrvatskoj. Naglasak na doseljavanje treba staviti u slabije razvijenijim područjima Hrvatske tako što će se provoditi politika prostornog razvoja kojom bi se poticao gospodarski razvoj kako bi navedena područja mogla privući i zadržati stanovništvo. Obrazovna politika potrebna je kako bi se uskladile potrebe tržišta rada i obrazovnog sustava koji formira radne kadrove i potrebnu radnu snagu. Naposljetku, populacijska politika mora biti cjelovita i uzimati u obzir sve negativne aspekte i njihove međuođnose kao i nastojati proizvesti dugoročne pozitivne promjene, a ne samo kratkotrajan učinak.

Projekcije navedene u radu izvedene su za razdoblje od deset godina, s obzirom na trenutne demografske trendove i kretanja u Hrvatskoj, iako su se oslanjale i na projekcije iz drugih istraživanja za duže razdoblje. Moguće je da će se neke promjene dogoditi puno prije pretpostavljenog razdoblja, pa bi u izradi projekcija trebalo kontinuirano pratiti promjene i prikupljati nove podatke, a registar stanovništva bi mogao uvelike olakšati proces, u odnosu na trenutno oslanjanje na podatke iz popisa stanovništva svakih deset godina. Navedeno bi također pomoglo praćenju djelovanja populacijskih mjera i politika te uvođenju potencijalnih promjena, kako bi se uspjelo usporiti negativne demografske trendove i proizvesti željene pozitivne promjene.

Literatura

Akrap, A. (2015). Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051., *Bogoslovska smotra*, 85(3): 855-881.

Čipin, I. i Međimurec, P. (2017). Fertilitet i obiteljska politika u Hrvatskoj, *Političke analize*, 8 (31): 3-9.

Jerić, M. (2019). Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?, *Oeconomica Jadertina*, 9(2): 21-31.

Jurić, T. (2017). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi, *Migracijske i etničke teme*, 33(3): 337-371.

Klasnić, K. (2017). Utjecaj rodne podjele obiteljski obveza i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena. Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske.

Lovrinčević, Ž. (2019). Ovisi li dugoročni gospodarski rast Hrvatske o demografiji ili ipak proizvodnosti?, *Ekonomski pregled*, 70(3): 380-410.

Mečev, D. i Vudrag, N. (2012) Utjecaj demografskog procesa starenja na gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj, *Praktični menadžment*, 3(2): 37-41.

Mesić, M. (2002). Međunarodne migracije: tokovi i teorije. Zagreb: Zavod za sociologiju.

Mikac, R. i Dragović, F. (2017). Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed, *Forum za sigurnosne studije*, 1(1): 130-152.

Mrđen, S. (2004). Projekcije stanovništva Republike Hrvatske do 2031. godine: mogu li migracije ublažiti buduće negativne demografske trendove?, *Migracijske i etničke teme*, 20(1): 63-78.

Nejašmić, I. i Mišetić, R. (2004) Buduće kretanje broja stanovnika hrvatske: projekcija 2001. – 2031., *Društvena istraživanja*, 13(4-5): 751-776.

Nejašmić, I. (2005). Demogeografija – Stanovništvo u prostornim odnosima i procesima. Zagreb: Školska knjiga.

Pavić, D. i Ivanović, I. (2019). Razlike u prikupljanju migracijskih podataka: usporedba Hrvatske i odabranih europskih zemalja, *Migracijske i etničke teme*, 35(1): 7-32.

Pokos, N. (2017). Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske, *Političke analize*, 8(31): 16-23.

Puljiz, V. (2016). Starenje stanovništva – izazov socijalne politike, *Revija za socijalnu politiku*, 23(1): 81-98.

Šterc, S. i Komušanac, M. (2011). Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(3): 693-713.

Turk, I. i Jovanić, M. (2017). Starenje stanovništva u srednjim gradovima u Hrvatskoj, 1971.-2011., *Političke analize*, 8(31): 33-40.

Wertheimer-Baletić, A. (2005). Demografija Hrvatske - aktualni demografski procesi, *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*, 13(1): 97-118.

Wertheimer-Baletić, A. (2017). Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (izbor radova). Zagreb: Meridijani, Bibliotheca Geographica Croatica, Knjiga 50.

Živić, D. (2003) Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske, *Revija za socijalnu politiku*, 10(3): 307-319.

Živić, D. i Pokos, N. (2005) Odabrani sociodemografski indikatori razvijenosti Hrvatske i županija, *Revija za sociologiju*, 36(3-4): 207-224.

Živić, D. (2017). Demografsko praznjenje Istočne Hrvatske, *Političke analize*, 8(31): 24-32.

Župarić-Iljić, D. (2016) Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju. Friedrich Ebert Stiftung – Zagreb.

Internetski izvori

DZS (Državni zavod za statistiku), URL: <https://www.dzs.hr/>

DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2020., URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-02_01_2021.htm

DZS, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2020., URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-01_01_2021.htm?fbclid=IwAR2PTNqL4WstMnvExxGUFo2P6Pub96zNR-wHHJ28pakQI3nvsqcfuiq2ewE

DZS, Prvi rezultati Popisa 2021., URL: [Državni zavod za statistiku - Popis '21 \(popis2021.hr\)](http://drzavni.zavod.hr/popis2021)

Statističke informacije (2005-2020), URL: [Statističke informacije \(dzs.hr\)](http://dzs.hr)

Statistički ljetopis (2009-2018), URL: [Statistički ljetopis \(dzs.hr\)](http://dzs.hr)

Čipin, I. (5.11.2018.) Demografska revitalizacija u Hrvatskoj – je li moguća? URL: <https://clps.hr/demografska-revitalizacija-u-hrvatskoj-je-li-moguca/> (4.12.2021).

Figenwald, V. (6.8.2021.) Tržište (ne)rada - Tko kaže da nema radnika? Svaki treći radno sposoban stanovnik bez posla je! URL: [Tržište \(ne\)rada - Tko kaže da nema radnika? Svaki treći radno sposoban stanovnik bez posla je! \(lider.media\)](http://lider.media) (28.8.2021.)

Hina (14.1.2022.) Demografi: "Broj stanovnika u Hrvatskoj nije najgora stvar, tek treba vidjeti dobnu strukturu, ona je posebno važna". URL: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/demografi-hrvatska-bi-mogla-pasti-na-3-5-milijuna-stanovnika-do-kraja-desetljeća---692154.html> (2.2.2022.)

Hina (10.3.2021.) Digitalne nomade želi sve više zemalja u svijetu i EU-u. URL: <https://mint.gov.hr/vijesti/digitalne-nomade-zeli-sve-vise-zemalja-u-svijetu-i-eu-u/22343> (3.2.2022.)

Klempić Bogadi, S. (16.03.2021.) Ostarjeti u Hrvatskoj. URL: [Ostarjeti u Hrvatskoj - CLPS](http://clps.hr) (4.12.2021.)

Kovač, T. (20.09.2020.) Uvoz stranih radnika u Hrvatsku: učinak na plaće i iseljavanja. URL: [Uvoz stranih radnika u Hrvatsku: učinak na plaće i iseljavanje - CLPS](http://clps.hr) (5.12.2021.)

Poslovni.hr/Hina (28.09.2021.) U Hrvatskoj radi sve više stranaca: Filipinci, Nepalci, Indijci i Ukrajinanci rade kao konobari, tesari i zidari. URL: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/u-hrvatskoj-radi-sve-vise-stranaca-filipinci-nepalci-indijci-i-ukrajinci-rade-kao-konobari-tesari-i-zidari-4307038> (2.2.2022.)

Vidas, I. (31.05.2021.) Digitalni nomadi i “poslovne” vize kroz zakonodavni okvir RH. URL: [IUS-INFO - Digitalni nomadi i “poslovne” vize kroz zakonodavni okvir RH \(iusinfo.hr\)](https://iusinfo.hr) (27.8.2021.)

Vlada RH (22.12.2021.) Mjera Biram Hrvatsku: Za povratak u Hrvatsku poticaji do 200 tisuća kuna. URL: <https://vlada.gov.hr/vijesti/mjera-biram-hrvatsku-za-povratak-u-hrvatsku-poticaji-do-200-tisuca-kuna/33598> (3.2.2022.)

Neravnomjernost populacijskog razvoja - demografska slika Hrvatske do 2031. godine

Sažetak:

Rad se bavi analizom demografskih trendova u Hrvatskoj i projekcijom demografskih kretanja u idućih deset godina, do 2031. godine. Analizirani su statistički podaci i popisi stanovništva te je naglasak stavljen na analizu tri glavna demografska problema u Hrvatskoj, a to su depopulacija, starenje stanovništva i neravnomjeran prostorni i gospodarski razvoj regija u Hrvatskoj. Dugotrajno niske stope fertiliteta i nataliteta dovele su do negativne prirodne promjene što onemogućava potrebnu reprodukciju stanovništva, pa je Hrvatska u kontinuiranom padu broja stanovnika. Emigracija pretežito mladog stanovništva, također je dovela do smanjenja broja stanovnika, ali i do smanjenja fertile kohorti, što opet posljedično dovodi do smanjenja nataliteta. Navedeni procesi doveli su do smanjenja mladog, a povećanja udjela stanovništva starije životne dobi u ukupnom stanovništvu, što označava proces starenja stanovništva. Starenjem stanovništva, smanjuje se udio radno aktivnog stanovništva što predstavlja smanjenje poreznih obveznika i stvara značajan pritisak na mirovinski sustav. Naposljetku, neravnomjerna naseljenost u Hrvatskoj, posljedica je neravnomjernog gospodarskog razvoja i pretežite centralizacije prema glavnom gradu. Zbog toga nerazvijene regije u Hrvatskoj dodatno gospodarski nazaduju i bilježe emigraciju stanovništva. U projekcijama demografskih kretanja za idućih deset godina pretpostavlja se nastavak prethodno navedenih negativnih trendova, depopulacije, starenja stanovništva i neravnomjernog razvoja regija Hrvatske te se ističe potreba za kreiranjem populacijske politike, koja će biti cjelovita, uzimajući u obzir međudnose svih navedenih aspekata, te nastojati proizvesti dugoročne pozitivne promjene s ciljem usporavanja negativnih demografskih trendova u Hrvatskoj.

Ključne riječi: depopulacija, starenje stanovništva, neravnomjerna naseljenost, projekcije kretanja stanovništva, populacijska politika

Unevenness of population development - demographic image of Croatia till 2031.

Abstract:

The paper deals with the analysis of demographic trends in Croatia and the projection of demographic trends in the next ten years, until 2031. Statistical data and censuses were analyzed, and emphasis was placed on the analysis of three main demographic problems in Croatia, namely depopulation, population aging and uneven spatial and economic development of regions in Croatia. Long-term low fertility and birth rates have led to negative natural change, which prevents the necessary reproduction of the population, so Croatia is in a continuous decline in population. The emigration of a predominantly young population has also led to a reduction in population, but also to a reduction in fertile cohorts, which in turn leads to a reduction in birth rates. These processes have led to a decrease in the young, and an increase in the share of the elderly population in the total population, which signifies the aging process of the population. As the population ages, the share of the working population decreases, which represents a reduction in taxpayers and creates significant pressure on the pension system. Finally, the uneven population in Croatia is a consequence of uneven economic development and the predominant centralization towards the capital. Due to that, underdeveloped regions in Croatia further decline economically and record the emigration of population. The projections of demographic trends for the next ten years assume the continuation of the aforementioned negative trends and emphasize the need to create a population policy that will be comprehensive, taking into account the interrelationships of all these aspects, and seek to produce long-term positive changes to slow negative demographic trends in Croatia.

Key words: depopulation, population aging, uneven population, population movement projections, population policy